

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 5 kwietnia 2017 r.

Poz. 2274

UCHWAŁA NR XXV/323/2016 RADY MIASTA WISŁA

z dnia 22 grudnia 2016 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017- 2020

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.), art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.)

Rada Miasta Wisła uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017- 2020, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Wisła.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Miasta Wisła

Janusz Podzorski

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA Wisła

na lata 2017 – 2020

Katarzyna Oleszek

Judyta Nawrot-Bukowiec

sierpień 2016 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

**RZECZPOSPOLITA POLSKA STWARZA WARUNKI
UPOWSZECHNIANIA I RÓWNEGO DOSTĘPU DO DÓBR KULTURY,
BĘDĄCEJ ŹRÓDŁEM TOŻSAMOŚCI NARODU POLSKIEGO, JEGO
TRWANIA I ROZWOJU.**

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	8
3.1 Wybór przepisów	8
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	24
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym.....	24
4.1.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjęta 21 września 2004 r. przez Radę Ministrów wspólnie z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.	24
4.1.2 Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami	24
4.1.3 Krajowy Program ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017	26
4.1.4 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	27
4.1.5 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.....	27
4.1.6 Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo	29
4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	30
4.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”	30
4.2.2 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2014-2017.....	32
4.2.3 Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006-2020.....	34
4.2.4 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego	36
4.2.5 Strategia Rozwoju Śląska Cieszyńskiego 2001 – 2016 (zaktualizowana w dniu 28 maja 2013 r. Uchwałą nr XXXIII/279/13).....	37
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	42
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	42
5.1.1 Strategia Promocji i Rozwoju Turystyki Miasta Wisły na lata 2007 – 2020....	42
5.1.2 Program Rozwoju i Promocji Produktów Turystycznych oraz Kulturowych Beskidzka 5	43
5.1.3 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Wisły	44
5.1.4 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Miasta Wisły	46

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

5.2	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego	
Wisły		49
5.2.1	Zarys historii i rozwoju przestrzennego miasta.....	49
5.2.2	Krajobraz kulturowy	52
5.2.3	Zabytki nieruchome z wyszczególnieniem obiektów i znaczeniu dla Miasta Wisły	54
5.2.4	Zabytki ruchome	63
5.2.5	Zabytki archeologiczne	64
5.2.6	Dziedzictwo niematerialne	66
5.3	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	67
5.3.1	Obiekty objęte wpisem do rejestru zabytków	68
5.4	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	69
5.5	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta	70
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń.	78
6.1	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego	78
6.2	Ocena działań gminnych władz samorządowych.....	78
6.3	Analiza SWOT	80
6.4	Podsumowanie analizy SWOT	82
7.	Założenia programowe	83
8.	Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	90
9.	Zasady oceny realizacji programu.....	92
10.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	93

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

1. Wstęp

Przedmiotem niniejszego opracowania jest:

- ✓ Stworzenie nowego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Wisły na lata 2017-2020, opartego na analizie stopnia realizacji dotychczasowego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2013 – 2016;
- ✓ Zdefiniowaniu nowych zadań wraz ze wskazaniem obszarów i obiektów objętych programem.

Program jest dokumentem administracyjnym opracowanym w celu określenia podejmowanych działań, koniecznych do sprawowania odpowiedniej opieki nad zabytkami, w zależności od uwarunkowań, na terenie Miasta Wisły w okresie czterech lat od wejścia w życie.

Zaproponowane w Programie działania są nastawione na poprawę stanu „substancji zabytkowej”, jej rewaloryzację oraz promowanie i upowszechnianie krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Korzyściami płynącymi z zainicjowanych działań będą m.in. wzrost znaczenia lokalnych wartości, poczucie tożsamości i wspólnych korzeni oraz, harmonia między opieką nad zabytkami a innymi celami społeczno-gospodarczymi. Będzie to również podstawa współpracy między samorządem gminy a Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Program nie stanowi formy aktu prawa wiążącego.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną przygotowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami określa **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późniejszymi zmianami). Artykuł 87 ust. 1 stanowi, że:

- ✓ wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami¹;
- ✓ gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków²;
- ✓ gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym³;
- ✓ z realizacji programu opieki nad zabytkami wójt sporządza, co 2 lata sprawozdanie, które zostaje przedstawione radzie gminy⁴.

Art. 87 ust. 2 wyżej wymienionej Ustawy, wyznacza ponadto cele opracowania programu opieki nad zabytkami i są one następujące⁵:

- ✓ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- ✓ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- ✓ zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- ✓ wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- ✓ podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- ✓ określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

¹ Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.), art. 87, ust. 1.

² Tamże, art. 87, ust. 3.

³ Tamże, art. 87, ust. 4.

⁴ Tamże, art. 87, ust. 5.

⁵ Tamże, art. 87, ust. 2.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- ✓ zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Miasta, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- ✓ wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- ✓ uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzeniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta.

Gminny program opieki nad zabytkami zostaje opracowany na podstawie gminnej ewidencji zabytków, sporządzanej przez burmistrza i prowadzonej w formie kart adresowych zabytków nieruchomości znajdujących się na terenie gminy⁶. Gminna ewidencja zabytków powinna uwzględniać⁷:

- ✓ zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- ✓ inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- ✓ inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Program opieki nad zabytkami, sporządzony na poziomie gminy, powinien uwzględniać dodatkowo inne uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami, oraz być zgodny z dokumentami rządowymi o charakterze strategicznym, sporządzonymi na poziomie: ogólnokrajowym, samorządowym (na szczeblu: wojewódzkim, powiatowym i gminnym) i europejskim.

⁶ Tamże, art. 22, ust. 4.

⁷ Tamże, art. 22, ust. 5.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Wszelkie zabytki znajdujące się na terenie państwa Polskiego zostały na mocy Konstytucji RP objęte ochroną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela.

Ochrona zabytków, ich trwałe zachowanie, zagospodarowanie i utrzymanie ma na celu nie tylko utrwalenie samej „substancji zabytkowej” ale również wpisanie jej i doznań płynących z obcowania z nią w codzienność. Zasoby kulturowe mają bowiem nie tylko wymiar poznawczy kształtujący poczucie estetyki, tożsamości kulturowej i świadomości historycznej ale także wymiar ekonomiczny - mogą stać się podstawą rozwoju przedsiębiorczości i turystyki. Jasne zasady przyświecające kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków dzięki którym najlepiej można wykorzystać wszelkie ich wartości określają tworzone od lat przepisy.

Aby efektywnie uwzględniać lokalne warunki społeczne i gospodarcze oraz aktualny stan zachowania zabytków ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późniejszymi zmianami) szczególną rolę w opiece nad zabytkami przeznaczyła zapisom strategii rozwoju gmin, planom zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (Art. 18). W związku z powyższym, niezależnie od ochrony będącej konsekwencją wpisu do rejestru zabytków, gmina decyduje poprzez odpowiednie zapisy o najkorzystniejszych, z punktu widzenia regionu, kierunkach opieki nad swym dziedzictwem mającym znaczenie lokalne i ponadlokalne.

3.1 Wybór przepisów

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

1. KONSTYTUCJI RP

Konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela jest: ochrona dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) oraz przekazanie go kolejnym pokoleniom. Obowiązek ten wyartykułowany został w preambule Konstytucji RP⁸, dodatkowo dokument ten stanowi, iż:

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ Rzeczypospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju⁹,
- ✓ Rzeczypospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju¹⁰,
- ✓ Zabytki i ich wartość jest dobrem wspólnym i każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowanie przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa¹¹.

2. USTAWACH:

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.)

Ustawa ta stanowi główny akt prawa dotyczący ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, reguluje ona pojęcia: zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencji organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), form finansowania opieki nad zabytkami i ich ewidencjonowania.

Zgodnie z art. 3, wyżej wymienionej ustawy, przez zabytek rozumie się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ustawa wyodrębnia 3 rodzaje zabytków¹²:

1. **zabytki nieruchome**, czyli innymi słowami zabytkowe nieruchomości, części nieruchomości lub zespoły nieruchomości, spełniające definicję zabytku,
2. **zabytek ruchomy**, rzeczy ruchome, przedmioty, części przedmiotów lub zespoły rzeczy ruchomych spełniające definicje zabytków,
3. **zabytek archeologiczny**, zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym tworem.

Ponadto, ustawa w art. 3 definiuje następujące pojęcia:

⁹ Tamże, art. 5.

¹⁰ Tamże, art. 6, ust. 1

¹¹ Tamże, art. 86.

¹² Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r., op. cit., art. 3.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ **prace konserwatorskie** - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,
- ✓ **prace restauratorskie** - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub otworzenie jego części i dokumentowanie tych działań,
- ✓ **roboty budowlane** - roboty budowlane w rozumieniu Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w jego otoczeniu,
- ✓ **badania konserwatorskie** - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów, zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, jeśli istnieje taka potrzeba, również prac restauratorskich,
- ✓ **badania architektoniczne** - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń,
- ✓ **badania archeologiczne** - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,
- ✓ **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic i sieci dróg,
- ✓ **historyczny zespół budowlany** – to powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,
- ✓ **krajobraz kulturowy** – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze,
- ✓ **otoczenie** – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpis tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych tego zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym działaniem czynników zewnętrznych¹³.

¹³ Tamże, art. 3.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

W ustawie wyróżnione zostały 2 podstawowe pojęcia: ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Zgodnie z artykułem 4 **ochrona zabytków** stanowi zadanie organów administracji publicznej i polega (w szczególności) na podejmowaniu przez nich działań mających na celu:

- ✓ zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- ✓ zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- ✓ udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- ✓ przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, - kontrolę stanu zachowania i przeznaczeniu zabytków,
- ✓ uwzględnienie zadań ochrony w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska¹⁴.

Opieka nad zabytkami pozostaje obowiązkiem właściciela lub posiadacza zabytku i polega na zapewnieniu warunków:

- ✓ naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- ✓ prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich robót budowlanych przy zabytku,
- ✓ zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- ✓ korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- ✓ popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczenia dla historii i kultury¹⁵.

Zgodnie z regulacją ustawową ochronie i opiece podlegają, bez względu na ich stan zachowania:

1. Zabytki nieruchome będące w szczególności:
 - ✓ krajobrazami kulturowymi,
 - ✓ układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - ✓ dziełami architektury i budownictwa,
 - ✓ dziełami architektury obronnej,
 - ✓ obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - ✓ cmentarzami,

¹⁴ Tamże, art. 4.

¹⁵ Tamże, art. 5.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- ✓ miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji¹⁶,

2. Zabytki ruchome będące, w szczególności:

- ✓ dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- ✓ kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te zbiory,
- ✓ numizmami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- ✓ wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- ✓ materiałami bibliotecznymi, - instrumentami muzycznymi,
- ✓ wytworami sztuki ludowej i rękodziełami oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- ✓ przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji¹⁷,

3. Zabytki architektoniczne będące, w szczególności:

- ✓ pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- ✓ cmentarzyskami,
- ✓ kurhanami,
- ✓ reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej¹⁸.

Ochronie mogą podlegać dodatkowo nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej¹⁹.

Zgodnie z art. 7, w Polsce wyróżnia się cztery formy ochrony zabytków²⁰:

a. Wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru zabytków nieruchomych wpisuje się

¹⁶ Tamże, art. 6, ust. 1.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże, art. 6, ust. 2.

²⁰ Tamże, art. 7.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

zabytek nieruchomy na podstawie decyzji administracyjnej wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru można wpisać także otoczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, jego nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną²¹. Podobnie zabytki ruchome mogą zostać wpisane do rejestru zabytków ruchomych, na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzje o wpisie zabytku ruchomego do rejestru, gdy istnieje uzasadniona obawa zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej²². Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego²³.

b. Pomnik historii

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Ministra Właściwego do Spraw Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego, w drodze rozporządzenia może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice²⁴. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może złożyć taki wniosek po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków²⁵.

c. Park kulturowy

Rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej²⁶. Uchwała określa: nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony oraz zakazy i ograniczenia²⁷. Wójt w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, tworzy plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy²⁸.

²¹ Tamże, art. 8, 9, ust. 1-2

²² Tamże, art. 10.

²³ Tamże, art. 11.

²⁴ Tamże, art. 15, ust. 1,

²⁵ Tamże, art. 15, ust. 2,

²⁶ Tamże, art. 16, ust. 1,

²⁷ Tamże, art. 16, ust. 2,

²⁸ Tamże, art. 16, ust. 3,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

d. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

Kolejną formą ochrony obiektów i obszarów zabytkowych są ustalenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, którego projekt uzgadniany jest z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu²⁹. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę³⁰:

- ✓ zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- ✓ innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- ✓ parków kulturowych.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się ponadto, w zależności od potrzeb, sfery ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków³¹. Ochronę i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji: koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego³². W koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategiach, analizach, planach i studiach w szczególności³³:

- ✓ uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- ✓ określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, gwarantuje zapewnienie im ochrony przy realizacji inwestycji oraz zapewnia przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu,
- ✓ ustala się przeznaczenia i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

²⁹ Tamże, art. 20.

³⁰ Tamże, art. 19, ust. 1,

³¹ Tamże, art. 19, ust. 3.

³² Tamże, art. 18, ust. 1.

³³ Tamże, art. 18, ust. 2.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.)

Ustawa określa zadania własne gminy, do których należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m. in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej. Zakres dotyczący szeroko pojętej ochrony zabytków, mieści w sobie zarówno zapisy ściśle mówiące o ochronie zabytków, jak również pozostałe, dotyczące ochrony środowiska, przyrody, turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, a także promocji gminy. Takie całościowe, wielostronne podejście pozwala skuteczniej chronić oraz lepiej wykorzystywać zasoby zabytkowe gminy, co pozytywnie wpływa na pozostałe dziedziny działalności³⁴.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2016 r., poz. 672 ze zm.)

Ustawa ta mówi m. in. o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki. W przypadku odstąpienia od przeprowadzania postępowania w sprawie ustalenia oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek ustalenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia: cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o wyjątkowych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego (wrażliwego na oddziaływanie) oraz istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystanie terenu³⁵.

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2016 r., poz. 778 ze zm.)

Ustawa określa, co powinno być uwzględniane podczas opracowywania: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów

³⁴ Ustawa o samorządzie gminy z dnia 8 marca 1990 r. (Dz. U. z 2016 r., poz. 446 ze zm.), art. 7, ust. 1.

³⁵ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 r., poz. 672 ze zm.)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

zagospodarowania przestrzennego oraz ustaleń lokalizacji inwestycji celu publicznego. W interesującym nas obszarze, w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej³⁶.

Ustawa precyzuje, iż w studium uwzględnić należy uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej³⁷. Studium i plany zagospodarowania przestrzennego winny określać: obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, obszary ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej³⁸.

Ustawa nakłada na wójta obowiązek: zawiadamiania m. in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego, występowania o opinie i wnioski, a także opiniowania (studia) lub uzgadniania³⁹.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz. U. z 2016 r., poz. 290 ze zm.)

Ustawa normalizuje działalność obejmującą: projektowanie, budowę, utrzymanie i rozbiórkę obiektów budowlanych oraz określenie zasad działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, w szczególności m. in. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego⁴⁰.

Ustawa - prawo budowlane traktuje zabytki w sposób szczególny, podkreślając, iż obiekty budowlane należy projektować i budować zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską⁴¹. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont

³⁶ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2016 r., poz. 778 ze zm.), art. 1, ust. 1.

³⁷ Tamże, art. 10, ust. 1.

³⁸ Tamże, art. 10, ust. 2.

³⁹ Tamże, art. 17.

⁴⁰ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r., poz. 290 ze zm.).

⁴¹ Tamże, art. 5, ust 1, pkt 7.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

tychże obiektów lub ich rozbiórkę (ale w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez generalnego konserwatora zabytków)⁴². W stosunku do obiektów budowlanych oraz obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbudowę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków⁴³. W przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych, ustawa nakłada obowiązek uzyskania pozwolenia od wojewódzkiego konserwatora zabytków przez wydanie pozwolenia na budowę.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2015 r., poz. 1651 ze zm.)

Ustawa określa m. in. procedury dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską. Wojewódzki konserwator zabytków wydaje zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenów nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków⁴⁴.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2015 r., poz. 1774 ze zm.)

W rozumieniu ustawy celem publicznym w obszarze gospodarki nieruchomościami jest: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów prawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁴⁵. Ustawa określa postępowanie wobec nieruchomości objętej prawną ochroną konserwatorską. Zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Są to: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących: własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek (aportów)⁴⁶. W myśl art. 109 ust. 1 pkt. 4 w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru

⁴² Tamże, art. 39, ust 1-2.

⁴³ Tamże, art. 39, ust 3.

⁴⁴ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r., poz. 1651 ze zm.)

⁴⁵ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015 r., poz. 1774, ze zm.), art. 6.

⁴⁶ Tamże, art. 13, ust. 4.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości gminie przysługuje prawo pierwokupu⁴⁷.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. z 2012 r., poz. 406 z późn. zm.)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury⁴⁸. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami⁴⁹. Mecenat nad działalnością kulturową sprawują również jednostki samorządu terytorialnego⁵⁰. Artykuł 2, niniejszej ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, są to: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, instytucje filmowe, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki oraz ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury⁵¹. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statusowym⁵². Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym⁵³. Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami (których celem statusowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami). Szeroko pojęta opieka nad zabytkami, nie wiąże się jedynie z czynnościami wykonywanymi bezpośrednio przy zabytku, ale również z gromadzeniem wiedzy o zabytkach i jej udostępnianiu poprzez: organizację wystaw, edukację społeczną dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istniejących, odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultur, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

⁴⁷ Tamże, art. 109, ust. 1, pkt 4.

⁴⁸ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 r., poz. 406 z późn. zm.), art. 1, ust.1.

⁴⁹ Tamże, art. 1, ust. 2.

⁵⁰ Tamże, art. 1, ust.4.

⁵¹ Tamże, art.. 2.

⁵² Tamże, art. 9, ust. 1.

⁵³ Tamże, art. 9, ust.2.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz. U. z 2012 r., poz. 987 z późn. zm.),
- **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn. zm.).

3. AKTY WYKONAWCZE I ROZPORZĄDZENIA

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259). Art. 12 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami mówi, że starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie⁵⁴,
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 roku Nr 102, poz. 1066),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2004 roku Nr 124, poz. 1302),
- Rozporządzenie ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opieką nad zabytkiem” (Dz. U. z 2004 roku Nr 124, poz. 1304),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r., poz. 399 ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110),

⁵⁴ Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 30, poz. 259), art. 12.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 roku Nr 113, poz. 661),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2015 r. poz. 1789),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 roku Nr 50, poz. 256).

4. POLITYKA EUROPEJSKA

Polska jako członek Unii Europejskiej zobowiązana jest do przestrzegania norm prawodawstwa unijnego. Jednym z fundamentów Unii Europejskiej jest ochrona i wspieranie działań dotyczących wspólnego dziedzictwa oraz poszanowanie i popieranie różnorodności kulturowej. Reguła poszanowania i wspierania różnorodności kultur jest szczególnie ważna w obliczu różnorodności dorobku materialnego i niematerialnego narodów europejskich.

- **Skonsolidowany Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej**

Dokument ten, obok Traktatu o Unii Europejskiej stanowi główny akt prawa pierwotnego Unii Europejskiej. W tytule XIII Kultura zapisano, iż Unia przyczynia się do rozkwitu kultur Państw Członkowskich, w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, równocześnie podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego⁵⁵. Działanie Unii dąży do zachęcenia do współpracy między Państwami Członkowskimi oraz,

⁵⁵ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, C 326, z dnia 26.10.2012 r., http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.POL, data odczytu: 11.05.2015 r., tytuł XIII Kultura,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

jeśli to niezbędne, do wspierania i uzupełnienia ich działań w następujących dziedzinach: pogłębiania wiedzy oraz upowszechniania kultury i historii narodów europejskich, zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim, niehandlowej wymianie kulturalnej, twórczości artystycznej i literackiej, włącznie z sektorem audiowizualnym⁵⁶. Unia i Państwa Członkowskie sprzyjają współpracy z państwami trzecimi oraz z organizacjami międzynarodowymi właściwymi w dziedzinie kultury, zwłaszcza z Radą Europy⁵⁷.

- **Ratyfikowanie Konwencji Rady Europy**

Ratyfikowane umowy międzynarodowe, w tym konwencje Rady Europy w dziedzinie kultury, wskazują cele i zadania dla całej społeczności europejskiej oraz determinują kierunki działań w ramach polityki krajowej. Do ratyfikowanych przez Polskę konwencji Rady Europy należą:

- ✓ Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564),
- ✓ Europejska Konwencja Krajobrazowa (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz.. 98),
- ✓ Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy (Dz. U. z 2012 r., poz. 210).

- **Ratyfikowane Konwencje UNESCO**

Ratyfikowane przez Polskę konwencje UNESCO determinują kierunki działań w ramach polskiej polityki ochrony i opieki nad zabytkami oraz dziedzictwem kulturowym (materialnym i niematerialnym). Są to:

- ✓ Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze, dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. 1957 r. Nr 46, poz. 212),
- ✓ II protokół do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze, dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 248),

⁵⁶ Tamże, art. 167, ust. 2.

⁵⁷ Tamże, art. 167, ust. 3.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobieganiu nielegalnemu przewozowi, wywozowi i przenoszeniu dóbr kultury, sporządzona w Paryżu, dnia 17 listopada 1970 r. (Dz. U. 1974 r. nr 20 poz. 106),
- ✓ Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1970 r. (Dz. U. 1976 nr 32 poz. 190),
- ✓ Konwencja UNESCO w sprawie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu, dnia 17 października 2003 r. (Dz. U. 2011 nr 172 poz. 1018),
- ✓ Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego (Dz. U. z 2007 r. Nr 215, poz. 1585).

- **Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc**

Zabytkowych, tzw. Karta Wenecka⁵⁸ Została przyjęta w 1964 r. przez II Międzynarodowy Kongres Architektów i Techników Zabytków w Wenecji i podpisana przez przedstawiciela Polski. Dokument ten określa 5 podstawowych zasad i pojęć dotyczących konserwacji, a mianowicie:

1) Artykuł 1 stanowi, iż pojęcie „zabytku” obejmuje zarówno odosobnione dzieło architektoniczne, jak również zespoły miejskie i wiejskie oraz miejsca, będące świadectwem poszczególnych cywilizacji, ewolucji o doniosłym znaczeniu, bądź wydarzenia historycznego. Dotyczy ono nie tylko wielkich dzieł, ale również skromnych obiektów, które z czasem nabrały znaczenia kulturalnego⁵⁹.

2) Konserwacja zabytków jest konieczna dla zachowania treści budowli, w jej trakcie nie powinno się zmieniać układu przestrzennego budynku ani jego wystroju. Należy chronić również otoczenie zabytku. Nie powinno się przenosić oraz usuwać żadnych elementów zabytku, chyba, że jest to konieczne dla jego ratowania⁶⁰.

3) Restauracja to zabieg, który powinien być podejmowany wyłącznie w razie konieczności. Nie należy przeprowadzać rekonstrukcji zabytków - powinno się uszanować oryginalną substancję konstrukcji oraz materiały. Wszystkie nowo dodane elementy zabytkowego obiektu powinny harmonijnie z nim współgrać, ale i odróżniać się od partii

⁵⁸ Postanowienie i uchwały II Międzynarodowego Kongresu Architektów i Techników Zabytków z Wenecji w 1964 r., <http://www.nid.pl/upload/iblock/15f/15f3d8201c79013f37d81be7c64697f5.pdf>, data odczytu: 11.05.2015 r

⁵⁹ Tamże, art. 1.

⁶⁰ Tamże, art. 4-8.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

autentycznych, aby restauracja nie fałszowała dokumentu historii i sztuki. Tam, gdzie nie jest możliwe zastosowanie technologii tradycyjnych, dopuszcza się stosowanie sprawdzonych technologii nowoczesnych. Fragmenty budowli pochodzące z różnych etapów jej powstawania powinny zostać ochronione. Proces rekonstrukcji musi zostać poprzedzony i iść w parze z badaniami archeologicznymi i historycznymi zabytku⁶¹.

4) Prace wykopaliskowe powinny odbywać się zgodnie z normami naukowymi i z „Zaleceniem określającym międzynarodowe zasady do stosowania w sprawie wykopalisk archeologicznych”, przyjętym przez UNESCO w 1956 r.⁶²

5) W trakcie prac konserwatorskich, restauratorskich i wykopaliskowych należy wykonywać dokładną dokumentację, która powinna zostać złożona w archiwum instytucji publicznych i poddana publikacji⁶³.

⁶¹ Tamże, art. 9-13.

⁶² Tamże, art. 15.

⁶³ Tamże, 16.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program opieki nad zabytkami Miasta Wisła współgra z założeniami programowymi województwa śląskiego oraz dokumentami krajowymi.

4.1.1 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjęta 21 września 2004 r. przez Radę Ministrów wspólnie z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.

Składają się one na rządowy dokument kreujący ramy dla mecenatu państwa w dziedzinie kultury, a w szczególności dla współcześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach gospodarki rynkowej i będącej w konwergencji z interesami Polski i Unii Europejskiej.

Opracowaniu Strategii przyświecało przekonanie, że w kulturze nadeszła pora na zarządzanie strategiczne bazujące na długookresowej koncepcji rozwoju. Tym samym odchodzić będziemy od zarządzania operacyjnego. W oparciu o doświadczenia krajowej europejskiej zakres Strategii został podporządkowany przede wszystkim regionom postrzeganym jako w najwyższym stopniu skutecznym miejscem oddziaływania wprowadzanych polityk i programów. Opierając się na rzetelnej analizie przyjęto priorytety pozwalające na realizację nadrzędnego celu którym jest dążenie do zrównoważonego rozwoju kulturalnego poszczególnych regionów. Są nimi m. in.:

- ✓ zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- ✓ zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację infrastruktury kultury,
- ✓ wzrost efektywności zarządzania kulturą.

4.1.2 Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zostały zawarte cele i zadania dla Programu Krajowego. Stwierdzono, że „celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”. Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków, które dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych.

Podstawowe zasady konserwatorskie:

1. Zasady primum non nocere (z łac. - po pierwsze nie szkodzić);
2. Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
3. Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
4. Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
5. Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
6. Zasady odwracalności metod i materiałów;
7. Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące założenia w zakresie:

- ✓ Uwarunkowań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami: określenie stanu zabytków: nieruchomych, ruchomych i archeologicznych oraz stanu zabytków techniki, pomników historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Dodatkowo ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami i stan uregulowań finansowych, organizacyjnych i prawnych;
- ✓ Działań o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- bezpieczeństwa państwa; przygotowanie strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadzenie jej do polityk sektorowych;
- ✓ Systemu finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej;
 - ✓ Dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania: co oznacza ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych;
 - ✓ Kształcenia i edukacji: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników,
 - ✓ Współpracy międzynarodowej: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej;

4.1.3 Krajowy Program ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 -2017

Program stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 84 i art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm. 2).

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 -2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednolicenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie społecznego zaangażowania w ochronę zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

4.1.4 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczne tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

4.1.5 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat – zbiór czynników i procesów zależnych w niewielkim stopniu od działań rządu i innych podmiotów publicznych, które mogą jednak wywierać duży wpływ na sposób prowadzenia polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, wyznaczanie celów i możliwości ich osiągnięcia, w związku z czym powinny być uwzględniane w formułowaniu i prowadzeniu tej polityki. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

- ✓ rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
- ✓ zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
- ✓ zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
- ✓ rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
- ✓ wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
- ✓ ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
- ✓ dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
- ✓ zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- ✓ prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
- ✓ zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
- ✓ edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.1.6 Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1 Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”

Przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego nr IV/38/2/2013 z dnia 1 lipca 2013 r., stanowi plan samorządu województwa określający wizję rozwoju, cele oraz główne sposoby ich osiągania w kontekście występujących uwarunkowań w perspektywie 2020 r.

W dokumencie określono strategiczne cele rozwojowe:

- ✓ Województwo śląskie regionem nowoczesnej gospodarki rozwijającej się w oparciu o innowacyjność i kreatywność;
- ✓ Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie;
- ✓ Województwo śląskie regionem atrakcyjnym i funkcjonalnej przestrzeni;
- ✓ Województwo śląskie regionem otwartym będącym istotnym partnerem rozwoju Europy.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

Ważniejszymi z punktu widzenia kultury potencjałami jakimi cechuje się subregion południowy województwa śląskiego - w tym Gmina Wisła są:

- ✓ krajobraz będący kombinacją walorów naturalnych (góry) oraz form gospodarowania;
- ✓ różnorodna, bogata kultura regionu i wysoka aktywność kulturalna mieszkańców; wielowiekowe tradycje tworzące trwałe podstawy dla dalszego rozwoju kulturalnego subregionu;
- ✓ zainteresowanie mieszkańców aktywnościami kulturalnymi;

Jednym z wyzwań związanym z poprawą konkurencyjności regionu jest rozwój infrastruktury kultury wysokiej i turystyki opartej na walorach środowiskowych i dziedzictwie kulturowym regionu.

Wyzwaniem związanym z równoważeniem procesów rozwoju regionu jest m.in., podnoszenie atrakcyjności mieszkaniowej ośrodków miejskich, w tym poprawa planowania przestrzennego i rozwój infrastruktury.

Kierunki działań zaproponowane w *Strategii* mające bezpośredni wpływ na kształt kultury, tożsamości kulturowej i krajobrazu kulturowego to przede wszystkim:

- ✓ przywracanie pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych,
- ✓ zwiększenie udziału mieszkańców w działaniach związanych z zachowaniem i eksponowaniem unikalności dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego województwa oraz jego charakterystycznych obszarów,
- ✓ promocja miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej, przyrodniczej,
- ✓ wsparcie działań podnoszących jakość planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym, w tym działań integracyjnych,
- ✓ realizacja długofalowych programów edukacji kulturalnej adresowanej do różnych grup odbiorców i zwiększających zainteresowanie uczestnictwem w kulturze,
- ✓ podniesienie jakości i poprawa dostępu do oferty kultury, sportu i rekreacji oferujących możliwości rozwoju mieszkańców oraz atrakcyjnego spędzania wolnego czasu,

Dziedzictwo regionalne w odniesieniu do niepowtarzalnego potencjału kultury, historii i tożsamości regionalnej (wraz z walorami przyrodniczymi) w myśl strategii winno być

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

traktowane jako jeden z ważniejszych elementów warunkujących rozwój (głównie działalności opartej na przemysłach czasu wolnego).

W celu uzyskania optymalnych wyników konieczne jest wprowadzenie mechanizmów włączających dziedzictwo kulturowe w obieg gospodarczy przy zachowaniu priorytetowej roli dziedzictwa regionalnego. Ponadto należałoby dążyć do nadania zabytkom nowych funkcji dzięki określeniu i rozpropagowaniu nowoczesnego modelu użytkowania zabytków. Model ten łączyć ma ich ochronę ze zwiększaniem doń dostępności a tym samym tworzyć sprzyjające warunki dla różnych sektorów gospodarki.

4.2.2 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim na lata 2014-2017

Główna misja programu to "Dobrze zachowane, zadbane zabytki stanowiące o tożsamości regionu kluczowym czynnikiem budowy kapitału społecznego województwa, rozwoju gospodarczego województwa oraz jego promocji w kraju i na świecie". Aby wprowadzić misję w życie sformułowano dwa cele strategiczne programu:

Cel strategiczny I – Kształtowanie kulturowego obrazu województwa.

Cel strategiczny II – *Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.*

W obrębie I celu strategicznego wyznaczono trzy cele operacyjne oraz określono odpowiednie kierunki działań:

1. Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa:
 - ✓ Weryfikacja zabytków województwa
 - ✓ Rozwój badań i studiów nad zabytkami województwa,
2. Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa
 - ✓ Tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami,
 - ✓ Zarządzanie zabytkami,
 - ✓ Marketing markowych produktów kulturowych i kulturowo-gospodarczych,
3. Włączenie zabytków w procesy gospodarcze
 - ✓ Integracja działań społeczno-gospodarczych na rzecz opieki nad zabytkami,
 - ✓ Konserwacja i adaptacja zabytków,
 - ✓ Kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazów kulturowych,
 - ✓ Nowoczesna i efektywna opieka nad zbiorami zabytków i ich udostępnianiem,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

W obrębie II celu strategicznego wyznaczono dwa cele operacyjne oraz określono odpowiednie kierunki działań:

1. Propagowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami
 - ✓ Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym,
 - ✓ Popularyzacja i promocja zabytków i wiedzy o zabytkach,
2. Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami
 - ✓ Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu,
 - ✓ Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami,

Poprzez integrację działań społeczno-gospodarczych na rzecz zabytków zostaną one włączone w procesy gospodarcze. Ważny element rozwoju gospodarczego regionu ma umożliwić wykorzystanie zabytków dla celów gospodarczych, rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz odpowiednie kształtowanie krajobrazów kulturowych z poszanowaniem tradycji miejsca. Niezbędnym jest również właściwe zachowanie, atrakcyjne eksponowanie oraz udostępnianie zbiorów zabytków. Skutkiem włączenia obiektów zabytkowych w procesy gospodarcze będą, przede wszystkim, konserwacja obiektów zabytkowych, zmiany funkcjonalne układów urbanistycznych i ruralistycznych, poprawa jakości przestrzeni publicznej, co w konsekwencji powinno doprowadzić do poprawy wizerunku przestrzeni kulturowej.

Aktualna wiedza o stanie zachowania zabytków znajdujących się w ewidencji jest niezbędna do sprawowania skutecznej i efektywnej opieki nad zabytkami. Najważniejszymi działaniami będą; sukcesywne opracowywanie kart ewidencyjnych zabytków, zbieranie informacji o aktualnym zasobie zabytkowym województwa, stanie zachowania zabytków, inwentaryzacja terenowa obiektów o cechach zabytkowych. Rezultatem tych działań powinny być: rozpoznanie stanu zasobów zabytkowych województwa i jego wartości, pogłębienie wiedzy o historii, tradycjach i zabytkach regionu, powstanie opracowań studialnych i analitycznych niezbędnych do racjonalnej opieki nad zabytkami i właściwego zarządzania zabytkami.

Nowoczesne zarządzanie zabytkami ma służyć włączeniu ich w procesy gospodarcze przy równoczesnym zachowaniu ich walorów i wartości zabytkowej. Do stworzenia systemu zarządzania zabytkami konieczne jest zorganizowanie nowoczesnych struktur organizacyjno-technicznych. Zestawem narzędzi powinny być tutaj bazy danych, narzędzia prawne, marketing.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

Efektywna opieka nad zabytkami wymaga rzetelnej wiedzy społeczeństwa o zabytkach oraz obecności problematyki zabytków w środkach masowego przekazu i życiu społecznym. Najważniejszymi elementami propagowania wiedzy będą programy i ścieżki edukacyjne adresowane do różnych grup wiekowych, co wymaga wprowadzenia zróżnicowanych form edukacji. Efektem edukacji oraz aktywizacji społeczności lokalnych będzie wzrost zainteresowania tradycją, zabytkami oraz podniesienie aktywności w dziedzinie opieki nad zabytkami.

4.2.3 Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006-2020

Strategia wyznacza cztery obszary (cele) strategiczne:

1. Wzrost kompetencji potrzebnych do uczestnictwa w kulturze, efektywnego zarządzania kulturą i twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej.
2. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego - w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego - w roli twórców treści kulturowych).
3. Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego efektywniejsze wykorzystywanie do celów turystycznych.
4. Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywania ich kreatywności.

Najważniejszym z perspektywy ochrony dziedzictwa kulturowego celem strategicznym jest cel III. W jego obrębie zaproponowano następujące kierunki działań:

- ✓ Rozpoznawanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz prowadzenie projektów badawczych na jego temat. Szczegółowe rozpoznanie zasobów dzięki projektom badawczym nakierowanym na diagnozowanie dziedzictwa kulturowego z zakresu historii ziem województwa, tradycji i świadomości historycznej pozwoli na lepsze zarządzanie zasobem zarówno dla opieki nad nim jak i dla celów turystyki. Kluczowym elementem jest upowszechnianie wyników badań, prowadzenie prac studialnych i tworzenie syntez.
- ✓ Inwentaryzowanie dziedzictwa kulturowego. W celu poprawnej ochrony dziedzictwa kulturowego konieczna jest jego inwentaryzacja. Niezbędna jest aktualna wiedza o stanie zachowania zabytków czy to znajdujących się w ewidencji, czy obiektów aspirujących do tego miana. W szczególności powinna ona dotyczyć obiektów

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

zagrożonych. Inwentaryzacja jest także podstawą wszelkich prac rewaloryzacyjnych prowadzonych przy zabytkach.

- ✓ Popularyzacja dziedzictwa kulturowego (w tym z użyciem najnowszych technik). Ochrona zabytków i opieka nad nimi to powszechna świadomość potrzeby takich działań i ich pozytywnych skutków zarówno społecznych (przywiązanie do swojego miejsca, ciągłość tradycji) jak i gospodarczych (promocja miejsca, turystyka). Twórcze i nowoczesne narzędzia popularyzowania zasobu dziedzictwa kulturowego województwa przybliżą jego bogactwo.
- ✓ Rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych. Odrestaurowane obiekty zabytkowe bezpośrednio wpłyną na wzrost atrakcyjności turystycznej regionu.
- ✓ Rewitalizacja obiektów i terenów poprzemysłowych i znajdowanie dla nich nowych funkcji. Województwo śląskie posiada liczne obiekty poprzemysłowe i tereny okołoprzemysłowe. Konieczne jest zachowanie i opieka nad tym specyficznym dziedzictwem oraz uczynienie z tego zasobu czynnika atrakcyjności kulturowej i turystycznej. Działania powinny być nakierowane na rewitalizację obiektów i terenów poprzemysłowych, a następnie znajdowanie dla nich nowych funkcji.
- ✓ Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego regionu na potrzeby turystyki (promocja, tworzenie produktów turystyki kulturowej). Prowadzić należy działania, które nakierowane będą na promowanie województwa śląskiego poprzez odwołanie do niezwykle różnorodnego bogactwa kulturowego (zarówno materialnego jak i niematerialnego). Należy w tym celu tworzyć nowe produkty turystyczne, których treścią jest dziedzictwo regionu. Powinno się tworzyć bazy danych o atrakcjach kulturowych w połączeniu z ofertą turystyczną. Należy też tworzyć programy skierowane do twórców ludowych i rękodzielników uprawiających ginące zawody obrazujące tradycje regionalne. Programy te powinny mieć na celu wspieranie tej działalności, dokumentowanie, popularyzowanie i przeciwdziałanie zanikaniu tradycyjnych zawodów i technik.
- ✓ Tworzenie zasobów dziedzictwa kulturowego regionu; Dokumentowanie powinno dotyczyć szczególnie tych codzienności, które są silnie związane ze specyfiką miejsca (np. tradycje zawodowe, obrzędy, obchody świąt religijnych), zmieniających się przestrzeni, ważnych wydarzeń.

4.2.4 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Wyznacza cel nadrzędny polityki przestrzennej "kształtowanie harmonijnej struktury przestrzennej województwa śląskiego, sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi województwa".

Określono cele polityki przestrzennej:

1. Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa.
2. Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej.
3. Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych.
4. Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury.
5. Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią.
6. Rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego.

W obrębie Celu I jedną z zasad realizacyjnych jest „ochrona różnorodności przyrodniczej i kulturowej”. Istotnym kierunkiem polityki przestrzennej jest tutaj kierunek 4;

- ✓ wykreowanie zintegrowanego regionalnego produktu turystycznego, który realizowany będzie przez takie działania jak między innymi;
- ✓ podnoszenie rangi obiektów dziedzictwa kulturowego (uznanie za pomnik historii, wpis na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO), w tym zabytków sakralnych, przemysłowych, rezydencjonalnych, budownictwa drewnianego;
- ✓ tworzenie markowych produktów turystycznych (...)
- ✓ tworzenie tematycznych szlaków turystycznych - obejmujące między innymi zagadnienia turystyki przemysłowej, turystyki miejskiej, pielgrzymkowej, turystyki kulturowej związanej z architekturą drewnianą i architekturą militarną oraz uwzględnieniem promocji ruchu pieszego, samochodowego, rowerowego i turystyki konnej oraz reaktywacji Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej.

W obrębie Celu II jako element kierunku „Promowanie zwartych miast efektywnie wykorzystujących teren” zaproponowano działanie polegające na rewitalizacji terenów zdegradowanych i poprzemysłowych w miastach - obejmujące między innymi zagadnienia wzmacniania systemu ekologicznego miast oraz adaptację zabytków przemysłu i techniki oraz związanych z nimi osiedli patronackich i budownictwa rezydencjonalnego, przede wszystkim w miejskich aglomeracjach.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

Kolejnym działaniem (kierunek: Wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych) jest kształtowanie obszarów śródmiejskich o wysokiej jakości rozwiązań urbanistyczno architektonicznych- obejmujące między innymi zagadnienia eksponowania ich walorów historyczno – zabytkowych i tworzenia atrakcyjnych przestrzeni publicznych, podkreślających tożsamość kulturową miast.

Cel III „Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych” zakłada promowanie rozwoju wielofunkcyjnego, ochronę różnorodności biologicznej i kulturowej, kształtowanie regionalnej sieci powiązań przyrodniczych i systemu obszarów chronionych, redukcję konfliktów między działalnością gospodarczą a wymaganiami ochrony środowiska.

Przyjęto następujące kierunki i działania (wybór);

1. Ochrona zasobów środowiska
2. Racjonalne użytkowanie terenów o wysokich walorach środowiska i dużej atrakcyjności dla rozwoju rekreacji i turystyki
- ✓ promowanie form zagospodarowania terenu łączących ekstensywne i przyjazne środowisku rolnictwo, konserwację krajobrazu oraz funkcje kulturalne i wypoczynkowe
3. Przekształcenia terenów intensywnego rolnictwa
4. Wzmocnienie ekonomicznej siły i żywotności strukturalnie słabych obszarów wiejskich
- ✓ promowanie lokalnych wartości kulturowych oraz tradycji kulturalnych i rzemiosła – obejmujące między innymi zagadnienia zachowania tradycyjnej skali i form zabudowy oraz układów przestrzennych wsi i charakterystycznych krajobrazów.

4.2.5 Strategia Rozwoju Śląska Cieszyńskiego 2001 – 2016 (zaktualizowana w dniu 28 maja 2013 r. Uchwałą nr XXXIII/279/13)

Przyjęta Strategia Rozwoju Śląska Cieszyńskiego 2001-2016 jest dokumentem powstałym w wyniku działań podjętych wspólnie przez władze Powiatu Cieszyńskiego i Związek Komunalny Ziemi Cieszyńskiej. Dokument wyraża wolę społeczności lokalnej do realizacji wspólnych celów prowadzących do rozwoju i wzrostu gospodarczego.

Najbardziej istotnymi z punktu widzenia opieki nad dobrami kultury są:

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- **W domenie edukacji**

Cel Strategiczny 1: Zapewnienie wysokiej jakości na wszystkich poziomach kształcenia młodzieży Śląska Cieszyńskiego oraz osób z innych regionów kraju i zagranicy.

Cel operacyjny 1.1: Promowanie potencjału edukacyjnego Śląska Cieszyńskiego

Projekty:

1.1.4. Szeroka promocja tradycji i osiągnięć edukacyjnych regionu, w celu pozyskiwania środków pozabudżetowych na cele edukacyjne

1.1.5. Promowanie dziedzictwa kulturowego regionu cieszyńskiego

- **W domenie turystyka i sport**

Cel Strategiczny 1: Wypracowanie i realizacja całościowej regionalnej koncepcji rozwoju turystyki.

Cel operacyjny 1.2: Wypracowanie lokalnego porozumienia na rzecz rozwoju turystycznego Śląska Cieszyńskiego

Cel operacyjny 1.3: Stworzenie całościowej, unikatowej i atrakcyjnej oferty turystycznej dla Śląska Cieszyńskiego

Cel operacyjny 1.4: Stworzenie zintegrowanego wizerunku regionu opierającego się na połączeniu głównych atrakcji regionalnych

Cel Strategiczny 2: Rozwój gospodarczy Śląska Cieszyńskiego poprzez rozwój ruchu turystycznego

Cel operacyjny 2.1: Opracowanie systemu działań finansowych i ekonomicznych sprzyjających działaniom pro turystycznym na Śląsku Cieszyńskim

Projekty:

2.1.1 Wprowadzenie zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin pozwalających na rozwój turystyczny

W domenie Kultura

Cel Strategiczny 1: Stworzenie programu udostępnienia kultury wszystkim mieszkańcom oraz edukacji regionalnej, artystycznej i kulturalnej

Cel operacyjny 1.1: Stworzenie programu edukacji kulturalnej artystycznej

Projekty:

1.1.1. Opracowanie i wdrożenie programów edukacji kulturalnej i artystycznej dzieci i młodzieży w poszczególnych grupach wiekowych;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

1.1.2. Stworzenie systemu współpracy instytucji kultury, organizacji pozarządowych i szkół;

Cel operacyjny 1.2: Wdrożenie programu edukacji regionalnej

Projekty:

1.2.1. Wdrożenie programu w szkołach w formie lekcji w ramach ścieżki międzyprzedmiotowej „Edukacja regionalna” oraz w formie zajęć pozalekcyjnych realizowanych w szkołach i ośrodkach kultury;

1.2.2. Stworzenie systemu współpracy szkół, instytucji i organizacji;

1.2.3. Stworzenie banku danych na temat realizowanych w szkołach Śląska Cieszyńskiego programów autorskich i innych inicjatyw edukacyjnych z dziedziny edukacji regionalnej;

Cel Strategiczny 2: Zachowanie i kultywowanie lokalnych tradycji oraz ochrona krajobrazu kulturowego Śląska Cieszyńskiego.

Cel operacyjny 2.1: Spożytkowanie potencjału działających w sferze kultury, lokalnych organizacji i grup nieformalnych oraz twórców dla wzbogacenia oferty turystycznej i promocji Śląska Cieszyńskiego.

Projekty:

2.1.1. Prowadzenie ewidencji działających na Śląsku Cieszyńskim twórców kultury, zespołów twórczych, lokalnych organizacji itd. oraz opracowanie oferty udostępniania i prezentacji ich dorobku skierowanej m.in. do organizatorów turystyki;

2.1.2. Wzmocnienie organizacyjne i merytoryczne instytucji i organizacji działających w sferze kultury na Śląsku Cieszyńskim;

Cel operacyjny 2.2: Wdrożenie programu informowania społeczeństwa o wartościach kulturowych Śląska Cieszyńskiego oraz propagowanie idei i sposobów ochrony dziedzictwa kulturowego.

Projekty:

2.2.1. Opracowanie i wydanie monografii historycznej Śląska Cieszyńskiego;

2.2.2. Oznaczenie obiektów zabytkowych;

2.2.3. Określenie pożądanego stylu zabudowy na Śląsku Cieszyńskim, wyznaczenie norm architektonicznych – opracowanie standardów urbanistyczno-architektonicznych - w ramach planów rozwoju z uwzględnieniem charakterystyki urbanistycznej poszczególnych gmin;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

2.2.4. Opracowanie i wydanie dostępnego katalogu różnorodnych projektów architektonicznych zgodnych z tradycyjnymi i lokalnymi formami budownictwa;

2.2.5. Utworzenie ośrodka badań regionalnych

Cel operacyjny 2.3: Kompleksowa ochrona dóbr kultury.

Projekty:

2.3.1. Powołanie powiatowych służb konserwatorskich;

2.3.2. Inwentaryzacja zabytków kultury;

2.3.3 Stworzenie oferty inwestycyjnej dla obiektów zabytkowych, określającej właściwy dla nich sposób użytkowania;

2.3.4. Inwentaryzacja działających na terenie powiatu tradycyjnych zakładów rzemieślniczych i przemysłowych, gospodarstw rolnych stosujących tradycyjne narzędzia i formy gospodarowania oraz innych tradycyjnych i zanikających form aktywności gospodarczej a także opracowanie oferty zwiedzania i prezentacji tych miejsc skierowanej do organizatorów turystyki oraz szkół;

Cel operacyjny 2.6: Opracowanie i wdrożenie działań z zakresu kultury na szczeblu powiatu oraz inicjowanie, wspieranie i prowadzenie wspólnych projektów.

Cel Strategiczny 3: Wykorzystanie walorów kulturowych dla promocji powiatu

Cel operacyjny 3.1: Opracowanie i wdrożenie programu promocji kultury.

Projekty:

3.1.1. Opracowanie spójnego i racjonalnego programu promocji kultury skierowanego do mieszkańców powiatu, stworzonego przy pomocy działających w sferze kultury organizacji pozarządowych, twórców i animatorów kultury;

3.1.2. Zacieśnienie i utrzymanie stałej współpracy z regionalnymi i lokalnymi mediami, stałe informowanie o wydarzeniach kulturalnych, zapraszanie dziennikarzy, udostępnianie materiałów itp.

Cel operacyjny 3.2: Wykorzystanie przygranicznego położenia dla stworzenia systemu polsko czeskiej i polsko-słowackiej wymiany kulturalnej.

Projekty:

3.1.1. Tworzenie i promocja transgranicznej oferty kulturalnej (artystycznej);

3.1.2. Tworzenie i promocja transgranicznej oferty kulturalno-oświatowej;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

3.1.3. Utworzenie Ośrodków Kultury Czeskiej i Słowackiej, doprowadzenie do powstania ośrodków kultury polskiej spełniających funkcje dla obszaru regionów śląskiego, morawsko-śląskiego i Żylińskiego

- **W domenie Współpraca Transgraniczna**

Cel strategiczny 4: Stworzenie systemu koordynującego wspólne działania w sferze społecznej

Cel operacyjny 4.1: Organizacja i koordynacja działań w zakresie kultury, sportu, turystyki i rekreacji.

Projekty:

4.2.6 Promocja wspólnych przedsięwzięć kulturalnych, kultywujących tradycje i lokalne obyczaje

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

5.1.1 Strategia Promocji i Rozwoju Turystyki Miasta Wisły na lata 2007 – 2020

- Cel Strategiczny I: Rozwój markowych produktów miasta w dziedzinach
 - ✓ Cel operacyjny I-1: Przygotowanie szerokiej i wielowymiarowej oferty turystycznej w liniach produktowych spiętych główną koncepcją
 - ✓ Cel operacyjny I-2: Wykorzystanie potencjału turystycznego miejscowości i gościnności mieszkańców
- Cel Strategiczny II: Tworzenie markowej infrastruktury turystycznej
 - ✓ Cel operacyjny II-1: Standaryzacja i rozwój bazy noclegowej;
 - ✓ Cel operacyjny II-2: Ograniczenie szarej strefy;
 - ✓ Cel operacyjny II-3: Rozwój infrastruktury wspierającej rozwój turystyki w tym rozwiązanie istotnych problemów miasta mających wpływ na ruch turystyczny;
 - ✓ Cel operacyjny II-4: Podnoszenie jakości obsługi ruchu w tym również szkolenia pracowników
- Cel Strategiczny III: Budowa systemu wsparcia dla rozwoju markowych produktów turystycznych i sektora turystycznego
 - ✓ Cel operacyjny III-1: Konsolidacja branży, podnoszenie jakości zarządzania, aktywny udział w ramach proponowanych działań;
 - ✓ Cel operacyjny III-2: Stworzenie systemu wsparcia dla sektora turystycznego, w tym MŚP i rzemiosła (np. poprzez preferencje inwestycyjne);
 - ✓ Cel operacyjny III-3: Zintegrowany system promocji gminy
- Cel Strategiczny IV: Rozwój walorów i atrakcji turystycznych
 - ✓ Cel operacyjny IV-1: Rozwój istniejących i nowych atrakcji miasta poszerzających ofertę miasta;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ Cel operacyjny IV-2: Wykorzystanie aspektu wielokulturowości Wisły jako przewagi konkurencyjnej;
- ✓ Cel operacyjny IV-3: Popularyzacja dorobku twórców regionu oraz poszerzenie oferty markowych imprez kulturalnych.

5.1.2 Program Rozwoju i Promocji Produktów Turystycznych oraz Kulturowych Beskidzka 5

Projekt realizowany jest wspólnie przez pięć beskidzkich gmin. Liderem projektu jest miasto Ustroń, partnerami gminy: Brenna, Istebna, Szczyr i Wisła, zaś wykonawcą projektu jest Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER.

Głównym celem projektu jest zwiększenie krajowego i zagranicznego ruchu turystycznego w gminach „Beskidzkiej 5” poprzez opracowanie zintegrowanej strategii rozwoju turystyki dla tego obszaru. Stworzenie wspólnej strategii rozwoju turystyki dla pięciu beskidzkich gmin będzie możliwe dzięki realizacji szeregu szczegółowych działań w ramach projektu, wśród których można wymienić:

- ✓ Przeprowadzenie diagnozy stanu ruchu turystycznego oraz oferty skierowanej do osób przyjezdnych;
- ✓ Stworzenie lokalnej marki “Beskidzki produkt na 5”;
- ✓ Wypracowanie Programu Rozwoju Turystyki na obszarze Beskidzkiej 5 oraz Programu Promocji Beskidzkiej 5;
- ✓ Wyjazd na zagraniczne targi branżowe, umożliwiające skuteczne dotarcie z ofertą Beskidzkiej 5 do turystów zagranicznych;
- ✓ Opracowanie wzorów ulotek i folderów promocyjnych;
- ✓ Organizację promocyjnej imprezy kulturalnej oraz przyznanie certyfikatów lokalnym producentom;
- ✓ Ułatwienie dostępu do obiektów kultury i turystyki poprzez ich skuteczniejszą promocję oraz jednolite oznakowanie;
- ✓ Zaplanowanie działań umożliwiających przedłużenie sezonu turystycznego;
- ✓ Wypracowanie i przygotowanie nowych projektów turystycznych realizowanych przez gminy samodzielnie bądź wspólnie w ramach stowarzyszenia;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ Zainicjowanie ściślejszej współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwoju turystycznego i kulturalnego 5 gmin.

Dzięki realizacji projektu „Program rozwoju i promocji produktów turystycznych oraz kulturowych Beskidzkiej 5” istnieje szansa na powstanie w Beskidzie Śląskim pierwszego w Polsce mikroregionu turystycznego.

5.1.3 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Wisły

Przeprowadzona aktualnie zmiana studium uwzględnia, oprócz nowych uwarunkowań rozwoju miasta również nowe uwarunkowania prawne wynikające z obowiązującej ustawy i rozporządzenia.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej następuje obecnie i będzie realizowana nadal poprzez:

- ✓ istniejące oraz nowe strefy ochrony konserwatorskiej;
- ✓ ochronę obiektów i założeń wpisanych do rejestru zabytków;
- ✓ ochronę obiektów o charakterze zabytkowym objętych oraz wskazanych do objęcia gminną ewidencją zabytków;
- ✓ ochronę pomników i miejsc pamięci zlokalizowanych na terenie miasta;
- ✓ ochronę dóbr kultury współczesnej oraz dokonywaną okresowo (co najmniej raz w trakcie kadencji Rady Miasta) przez Miejską Komisję Urbanistyczno – Architektoniczną analizę stanu oraz wartości estetycznych obiektów zrealizowanych realizowanych obecnie oraz ich ewentualne zaliczenie w poczet dóbr kultury współczesnej.

Istniejące strefy ochrony konserwatorskiej to:

1. Strefa rekonstrukcji historycznego układu urbanistycznego oraz zachowania elementów zabytkowych („symbol A”) obejmująca:

- ✓ Zespół zabudowy osiedla Bajcary z drewnianym budynkiem nr 6;
- ✓ Zespół zabudowy rezydencji prezydenta RP „Zameczek” (Wisła – Kubalanka) złożony z następujących budynków: zamku, kaplicy drewnianej p.w. św. Św. Jadwigi, budynku garażowo-administracyjnego, wartowni, bram, ogrodzeń, dróg i alejek, zieleni naturalnej, parku leśnego oraz zieleni komponowanej w

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wiśla na lata 2017-2020

granicach działek nr 5418/6, 5425, 5428, 5419/7, 1277, 1129/1, 5430, 1128, 5434, 5433, 5432, 5431, 5420, 5418/30, 5419/19, 1129/2;

- ✓ Dawny zamek myśliwski Habsburgów z Baraniej Góry, obecnie schronisko PTTK Wiśla Centrum w granicach parcel nr 51/4, 51/5, 51/5/8.

2. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego ("symbol A") obejmująca na obszarze Centrum Miasta:

- ✓ Kościół ewangelicki oraz budynki plebanii;
- ✓ Budynek dawnej szkoły ewangelickiej;
- ✓ Budynek muzeum wraz z chatą Szarców oraz budynek przy ul. Stellera 2.

3. Strefa obserwacji archeologicznych (symbol „WO”) obejmująca obszar związany ze stanowiskami archeologicznymi jak niżej:

- ✓ Stanowisko nr 1 na obszarze AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski) nr 111-47;
- ✓ Stanowisko nr 2 na obszarze AZP nr 111-46;
- ✓ Stanowisko nr 1 na obszarze AZP nr 111-46;
- ✓ Stanowisko nr 2 na obszarze AZP nr 111-46;
- ✓ Stanowisko nr 3 na obszarze AZP nr 111-46;
- ✓ Stanowisko nr 4 na obszarze AZP nr 111-46;
- ✓ Stanowisko nr 5 na obszarze AZP nr 111-46;
- ✓ Stanowisko nr 1 na obszarze AZP nr 112-46;
- ✓ Stanowisko nr 3 na obszarze AZP nr 112-47;

W granicach stref o symbolu „A” należy zagwarantować:

- ✓ zachowanie układu przestrzennego i komunikacyjnego, zachowanie rozplanowania ulic i placów, ich przekrojów i szerokości, nawierzchni, historycznych linii zabudowy, zachowanie historycznych podziałów, działek lub nawiązanie do dawnych podziałów;
- ✓ utrzymanie historycznych dominant poszczególnych zespołów wykluczając wprowadzanie nowych, zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę całego zespołu oraz jego fragmentów;
- ✓ zachowanie i rewaloryzacja istniejącej zieleni zabytkowej, w tym: utrzymanie, rewaloryzacja i rekonstrukcja układu kompozycyjnego oraz komunikacyjnego, ochrona i pielęgnacja drzewostanu;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ możliwość przebudowy oraz modernizacji istniejącej zabudowy zabytkowej wyłącznie na zasadach wynikających z uwarunkowań konserwatorskich określonych każdorazowo dla danego zadania inwestycyjnego;
- ✓ zakaz umieszczania reklam na obiektach zabytkowych oraz lokalizacji urządzeń i obiektów reklamowych.

Dla obszaru strefy o symbolu „Wo” ustalenia obejmują:

- ✓ konieczność zapewnienia wszelkim pracom nadzoru archeologicznego;
- ✓ realizację obiektów budowlanych i zagospodarowanie terenu na zasadach konserwatorskich wynikających z uwarunkowań konserwatorskich określonych każdorazowo dla danego zadania inwestycyjnego.

5.1.4 Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Miasta Wisły

Na terenie Miasta obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XX/265/2016 z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru dworca kolejowego w Wiśle Centrum wraz z otoczeniem;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XX/264/2016 z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru miasta Wisła w rejonie ul. Spokojnej;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVII/223/2016 z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru miasta Wisła w rejonie ul. Bukowej;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XIV/191/2016 z dnia 28 stycznia 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru miasta Wisła w rejonie ul. Wyzwolenia („Jonidło”);
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XII/140/2015 z dnia 29 października 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru miasta Wisła w rejonie ul. Głębcze;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XXXVIII/598/2014 z dnia 29 maja 2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru miasta Wisły z wyłączeniem niektórych terenów;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XXXVI/552/2014 z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru miasta Wisła w rejonie ul. Chałupiańskiej;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XXXIII/513/2013 z dnia 19 grudnia 2013 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego działki nr 55/11, 55/24, 56/2, 56/3, 59/1, 5801/3, część dz. nr 5834 wraz z fragmentami ulic 1 Maja i Lipowej w Wiśle-Centrum;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XX/294/2012 z dnia 27 września 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła - Partecznik - Kamienny”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XX/293/2012 z dnia 27 września 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Centrum –Skolnity”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XX/292/2012 z dnia 27 września 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Obłaziec”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XX/291/2012 z dnia 27 września 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Malinka –Cieńków”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XIX/277/2012 z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Malinka – Zieleńska Polana”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVIII/263/2012 z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła Jawornik Rowienki”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVIII/262/2012 z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Kubalonka”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVIII/261/2012 z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Jawornik - Cieślarów”;

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVIII/260/2012 z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła Malinka – Rówień”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVII/238/2012 z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Siglany II”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVII/237/2012 z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Czarne I”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVI/209/2012 z dnia 23 lutego 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Czarne II”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XV/208/2012 z dnia 23 lutego 2012 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego obszar „Wisła – Siglany - Ochrowicza”;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr LI/650/2010 z dnia 28 października 2010 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Wiśle Centrum (w trybie zmiany planu);
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XXXVI/448/2009 z dnia 29.10.2009 r. w sprawie planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego obejmującego pgr nr 3221/9, 3322/18, 3294/8, 3294/6, 3321/7 oraz część pgr nr 5758;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XVII/222/2008 z dnia 28.02.2008 r. w sprawie planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego dla nieruchomości stanowiących pgr nr 521/4, 514/13, 600/9, 600/13;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XLVII/396/2006 z dnia 16.05.2006 r. w sprawie planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Wisła Centrum;
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XXIX/204/2004 z dnia 28.10.2004 r. w sprawie planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego dla obszaru drogi publicznej Wisła Czarne Szarcula -Rezydencja Prezydenta "Zameczek";
- ✓ Uchwała Rady Miasta Wisła nr XXVI/187/2004 z dnia 09.09.2004r. w sprawie planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego w zakresie lokalizacji usług turystyczno-hotelowych jednostka strukturalna E 9 UT "z";

5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Wisły

Zgodnie z zaleceniami NID rozdział obejmuje zwięzłą charakterystykę dziedzictwa kulturowego na tle zarysu historii gminy. Nie jest to monografia historyczna ani opracowanie etnograficzne.

5.2.1 Zarys historii i rozwoju przestrzennego miasta

Początki Wisły sięgają przełomu XVI i XVII wieku. Jej tereny kolonizowano wzdłuż biegu rzeki, gdzie zakładano gospodarstwa rolne. Podstawowym zajęciem ludności było pozyskiwanie drewna oraz pasterstwo na sposób wałaski (wołoski). Pierwsze wzmianki odnoszące się do Wisły to:

- dokument księcia cieszyńskiego Adama Wacława z 7.10.1615 r. dotyczący rozgraniczenia gruntów książęcych od dóbr Marcina Klocha;
- dokument najstarszej księgi gruntowej dóbr książąt cieszyńskich, w którym jest mowa o osadnikach na „wielkiej łące”, która stała się załążkiem późniejszej wsi (okolice dzisiejszego dworca PKS i tzw. Piła);

Nazwa miejscowości w najstarszych dokumentach występuje w liczbie mnogiej „na Wislach” lub „Wisly”. Szczególnie ta pierwsza forma była jeszcze stosowana na początku XX wieku. Świadczy to o tym, że nazwę kojarzono z dużym, rozległym terenem bez określonego centrum, a także z faktem, że rzeka Wisła ma odnogi;

- najstarszy znany z nazwiska osadnik to Jakub Ściskała, potem Tomek Cieślar;
- w 1643 r. z polecenia księżnej Elżbiety Lukrecji nową wieś „na Wislach” wpisano do urbarza komory książęcej, który dokumentował powinności poddanych wobec księcia z tytułu użytkowania ziemi będącej jego własnością;
- od początków Wisły większość jej mieszkańców wyznawała luteranizm, ok. 1620 wzniesiono we wsi kościół;
- w 1653 r. zmarła Elżbieta Lukrecja, ostatnia księżna cieszyńska z rodu Piastów, a jej ziemie przypadły Habsburgom.

W tym okresie działało w Wiśle 15 spółek sałaszniczych, zajmujących się wypasem (głównie owiec). Jednak najbliższe półwiecze miało przynieść praktycznie całkowity upadek sałasznictwa w Beskidzie Śląskim. XIX wiek to stopniowy rozwój Wisły. W 1824 r. wzniesiono

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

nowy, już murowany budynek szkolny, istniejący do dnia dzisiejszego. Wybudowano drogę łączącą Wisłę z Ustroniem (1837 r.). W 1838 r. oddano do użytku murowany kościół ewangelicki, do którego w latach 1861-1863 dobudowano wieżę. W roku 1856 r. swój kościół utworzyli także katolicy.

Już od początku wieku zjeżdżali się w okolice miłośnicy wypraw turystycznych, udający się do źródeł rzeki Wisły. W 1810 r. 14 sierpnia pierwszą udokumentowaną wycieczkę na szczyt Baraniej Góry odbył późniejszy książę pszczyński Ludwig von Anhalt-Köthen-Pless. W 1843 r. źródła Wisły zwiedził Wincenty Pol (geograf i poeta w jednej osobie). Wycieczki tego typu stały się jeszcze bardziej popularne w drugiej połowie wieku.

W tym samym czasie postępował upadek gospodarki pasterskiej w Beskidach. Wiązało się to z uruchomieniem pod koniec XVIII wieku hut na terenie Śląska Cieszyńskiego, które potrzebowały do swej produkcji wielkich ilości drewna. Książę Albert Sasko-Cieszyński zapoczątkował nowy okres gospodarki leśnej w Beskidzie Śląskim. Z Saksonii sprowadził służbę leśną oraz rozpoczął ograniczanie dotychczasowych swobód góralskich. Stopniowo usuwano górali ze śródleśnych łąk i rozpoczęto proces zalesiania, co w konsekwencji doprowadziło do całkowitego upadku pasterstwa. Dotrwało ono tylko w formie szczątkowej do połowy XX wieku.

Od drugiej połowy XIX wieku, okolice Wisły odwiedzane są przez coraz większą liczbę podróżników. Za odkrywcę Wisły na szeroką skalę trzeba uznać pochodzącego z Radomia Bogumiła Hoffa. Ten badacz kultury ludowej, współpracownik Oskara Kolberga, odwiedził wieś w 1882 r. i zachwycony jej urokiem zaczął propagować jej walory w prasie i wśród przyjaciół. W 1885 r. na gruncie, który ze względu na niską cenę, za jaką go nabył, nazwał "Bożym Darem", wybudował pierwszą willę wypoczynkową "Warszawa". Wkrótce dzieło Hoffa przejął znany warszawski uczonec, filozof i psycholog – dr hab. Julian Ochorowicz. Wybudował on kilka następnych drewnianych pensjonatów, np.: "Maja" i "Sokół" oraz "Placówka", które zaprojektował architekt syn Bogumiła Hoffa – Bogdan.

Do Wisły zaczęli zjeżdżać letnicy. W lipcu 1896 r. dzięki Julianowi Ochorowiczowi który prowadził praktykę psychologiczną, odwiedziła Wisłę – na jeden dzień – Maria Konopnicka, która zatrzymała się wówczas nie rzucając podejrzeń w Jaworzu szukając niby pokoju na dłuższy pobyt. Zniechęciły ją jednak prymitywne warunki, jakie panowały ówczesnie, skoro w liście do córki z 17 lipca pisała: "...pierwsza rzecz, mimo wszystko, do Wisły, bo tania. I prawda, tania zupełnie, ale pokoiki zupełnie pod dachem, bez podbitek, tak

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

że żywica od gorąca topnieje na belkach (...)"'. Kilka lat później, w 1902 r., Konopnicka, zauroczona beskidzkim krajobrazem, zaakceptowała projekt ofiarowania jej przez naród polski domu właśnie w Wiśle. Jednak willa Ochorowicza, którą planowano zakupić dla poetki, nie spełniła przyjętych wymagań.

W czerwcu i lipcu 1900 r. przebywał w Wiśle Bolesław Prus, który zamieszkał w drewnianej willi Ochorowicza, nazwanej na pamiątkę tego wydarzenia "Placówką". Rok później, jesienią 1901 r., bawił tu Władysław Reymont, który w willi Ochorowicza (w "Placówce" lub "Jaskółce") pisał fragmenty swoich "Chłopów". Sam Ochorowicz osiadł w Wiśle w 1899 r. i mieszkał z przerwami do 1913 r., prowadząc tu m.in. swe eksperymenty parapsychologiczne. W latach 1909 – 1912 mieszkała tu również Stanisława Tomczykówna – słynne "medium" Ochorowicza.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 555 budynkach we Wiśle na obszarze 11002 hektarów mieszkało 4685 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 42,6 os./km². z tego 248 (5,3%) mieszkańców było katolikami, 4422 (94,4%) ewangelikami a 15 (0,3%) wyznawcami judaizmu, 4622 (98,7%) było polsko-, 60 (1,3%) niemiecko- a 1 czeskojęzycznymi. Do 1910 roku liczba budynków wzrosła do 645 a mieszkańców do 4688 osób.

W 1911 r. za namową Juliana Ochorowicza oraz dzięki zabiegom Bogumiła Hoffa uruchomiono w centrum wsi nowoczesny zakład kąpielowy. Latem 1911 r. przebywało w Wiśle około 300 gości i z tego względu Rząd Krajowy w Opawie oficjalnie uznał wieś za letnisko. Wkrótce oddano do użytku wodociąg samociśnieniowy i kanalizację, a przeprowadzone badania wykazały niezwykłą czystość miejscowego powietrza i wody.

Zakrojony na szeroką skalę rozwój miejscowości nastąpił w okresie międzywojennym i wtedy też Wisła nabrała cech uzdrowiska. Wzniesiono istniejące do dziś budynki Urzędu Miasta z pocztą, Dom Zdrojowy z salą kinową, czy nową szkołę. Zbudowano basen kąpielowy i skocznię narciarską w Głębcach oraz około 100 nowych willi. W 1927 r. otwarto nową drogę z Cieszyna do Wisły, a Jan Molin uruchomił przewozy autobusowe z Wisły do Cieszyna i Katowic. W 1929 r. do centrum Wisły dotarła linia kolejowa. W 1931 r. władze wojewódzkie przekazały prezydentowi RP wraz z honorowym obywatelstwem Wisły rezydencję na Zadnim Groniu (tzw. Zameczek Prezydencki). Wybudowano ją ze składek społeczeństwa śląskiego. W 1932 r. przedłużono linię kolejową do Głębiec oraz oddano do użytku drogę z Wisły do Istebnej. Jako ośrodek letniskowy Wisła wyprzedziła pobliski Ustroń i była jedną z

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

najpopularniejszych miejscowości tego typu w Polsce. Jako ośrodek narciarski ustępowała tylko Zakopanemu.

Okres okupacji niemieckiej należy do najtragiczniejszych w historii Wisły. Podczas II wojny światowej Wisła nosiła nazwę Weichsel O.S. (1941-45), a w 1945 Hohenweichsel. Większość pensjonatów zajęło wojsko, a wiele rodzin deportowano w głąb Rzeszy lub do Generalnego Gubernatorstwa.

Po 1945 r. większość przedwojennych pensjonatów upaństwowiono, przekazując je m.in. FWP, a Wisła stała się najpopularniejszym ośrodkiem wypoczynkowym dla mieszkańców Górnego Śląska. Dalszy rozwój miejscowości nastąpił w latach 60. W 1962 r. Wisła otrzymała prawa miejskie, a równocześnie zaczęły powstawać pierwsze branżowe i zakładowe domy wypoczynkowe oraz ośrodki campingowe w Kopydle, Głębcach i Malince. Następne lata to sukcesywne otwieranie kolejnych kompleksów domów wczasowych: na stokach Jarzębatej (1971 r.), ośrodka wypoczynkowego "Partecznik" na stokach Czerhli (1975 r.), a w latach 80. domów wypoczynkowych na południowych stokach Bukowej.

Równocześnie postępowyły liczne inwestycje komunalne. W 1968 r. oddano do użytku drogę do Szczyrku przez Salmopol, w 1972 r. oczyszczalnię ścieków, a w 1977 r. nowoczesny ośrodek zdrowia. W latach 90. powstało wiele prywatnych pensjonatów, a w Jaworniku otwarto hotel "Stok". W 2003 r. do bazy hotelowej liczącej obecnie około 9 tysięcy miejsc noclegowych, dołączył hotel "Gołębiewski" z 562 pokojami.

5.2.2 Krajobraz kulturowy

W rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami „Krajobraz kulturowy to przestrzeń, historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”.

Miasto Wisła jest siedzibą gminy miejskiej, położonej w rozwidlającej się dolinie rzeki Wisły o długości 15 kilometrów. Miasto od zachodu graniczy z Republiką Czeską, od północy z gminą Ustroń i gminą Brenną, od północnego-wschodu z gminą Szczyrk, od wschodu z gminami Lipową, Radziechowy – Wieprz, Milówką, a od południa z gminą Istebna. Wisła otoczona jest pasmami górskimi o wysokości bezwzględnej od 640 do 1221 m n.p.m. Centrum Wisły położone jest natomiast na wysokości około 430 m n.p.m.

Powierzchnia miasta wynosi ponad 110 km² (11 026 ha) czyli obejmuje większą powierzchnię niż np. Zabrze i Chorzów, Tychy czy Sosnowiec. Jednocześnie obszar Wisły

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

stanowi 15% powierzchni całego powiatu i stawia miejscowość na jednym z czołowych miejsc w Polsce. W Wiśle w 2011 roku zamieszkiwało 11 335 osób. Średnia gęstość zaludnienia wyniosła 103 osoby/km² i jest to najmniejsza gęstość wśród śląskich gmin miejskich.

Głównymi szlakami komunikacyjnymi Wisły są drogi wojewódzkie zapewniające miastu powiązania krajowe i międzynarodowe (droga wojewódzka nr 93, na odcinku od miejscowości Skoczów posiada status krajowej oraz drogi wojewódzkie nr 941 i 942, zapewniające powiązania regionalne). Drogi te sterują głównym ruchem turystycznym i mają kluczowe znaczenie w obsłudze rekreacji i turystyki w regionie.

Obszar Miasta charakteryzuje się niezwykle wysoką gęstością sieci rzecznej. W peryferyjnych, wyżej położonych częściach miasta występują liczne źródła i wysięki tworzące gęstą sieć powierzchniowych cieków wodnych (w porównaniu do pozostałego obszaru Karpat i także całej Polski). Współczynnik średniego zalesienia sięga niemal 75% i jest wyjątkowo wysoki, świadcząc o szczególnych walorach przyrodniczych i małym stopniu zanieczyszczenia środowiska Wisły, co stwarza bardzo dogodne warunki dla rozwoju różnych form turystyki przyrodniczej.

Specyficzną cechą Miasta jest wielowyznaniowość. Dominuje wyznanie protestanckie (Kościół Ewangelicko - Augsburski, około 50%) oraz rzymsko-katolickie (około 30%), resztę stanowią mniej popularne konfesje m.in. Świadkowie Jehowy, Baptyści, Zielonoświątkowcy, Adwentyści Dnia Siódmego, Ruch Stanowczych Chrześcijan. Na terenie Miasta znajduje się 5 kościołów ewangelickich, 7 kościołów i kaplic katolickich, 8 kościołów, kaplic i domów modlitwy innych wyznań. Należy zauważyć, że bogactwo wyznań, poglądów i myśli sprawia, iż Miasto charakteryzuje się szeroką tolerancją, co czyni je atrakcyjnym dla wielu odwiedzających.

Aktualne dziedzictwo architektoniczne Wisły jest odbiciem historycznych etapów jej rozwoju. Ogólnie rzecz ujmując kształtowanie się zabudowy miasta Wisły można podzielić na trzy okresy.

- Pierwszy etap - od początku XX wieku do końca lat dwudziestych XX wieku, kiedy powstały pierwsze wille letniskowe
- Drugi etap - lata trzydzieste XX wieku, kiedy to dzięki działaniom Wojewody Śląskiego Michała Grażyńskiego w 1937r. powstały zabudowania wokół rynku: Dom Zdrojowy, gmach urzędu miasta, poczty i liceum

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisły na lata 2017-2020

- Trzeci okres to okres powojenny, a w szczególności lata 70-te XX w., kiedy powstały zbudowane na stokach Bukowej i Jarzębatej duże ośrodki na potrzeby wczasów pracowniczych.

5.2.3 Zabytki nieruchome z wyszczególnieniem obiektów i znaczeniu dla Miasta Wisły

5.2.3.1 Obiekty znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja obejmuje zabytki znajdujące się na terenie Miasta Wisły. Zawiera obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa śląskiego oraz obiekty znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze) a także, stanowiska archeologiczne z terenu gminy. Ewidencja ta jest podstawą do sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Wisły.

Wykaz obiektów zabytkowych Miasta Wisły po weryfikacji terenowej

1. Dom drewn. Os. Bajcary nr 1 (d. nr 834),
2. Dom drewn. „Malinka” Os. Bajcary nr 2 (d. nr 709),
3. Dom drewn. Os. Bajcary nr 4,
4. Dom drewn. Os. Bajcary nr 6 (d. nr 257), Nr rejestru A-500/87 z dnia 21.07.1987 r.,
5. Dom drewn. Regionalna Izba Twórcza „Chata Kocyana” Os. Bajcary nr 6,
6. Dom drewn. Os. Bajcary nr 11,
7. Dom drewn.- murow. ul. Brańców nr 4 (d. nr 630),
8. Dom drewn.-murow. ul. Brańców nr 6,
9. Bud. gospod. drewn.-murow. ul. Brańców nr 6 (naprzeciw domu nr 6),
10. Dom murow.-drewn. ul. Brańców nr 8,
11. Dom drewn. ul. Brzegowa nr 2,
12. Wiadukt kolejowy nad ul. Brzegową,
13. Dom murow. ul. Bukowa nr 1,
14. Dom drewn. – obiekt noclegowy „Silesia” ul. Bukowa nr 4,
15. Dom murow. ul. Bukowa nr 8,
16. Dom drewn. ul. Bukowa nr 12,
17. Most kolejowy żelazny ul. Bulwar Słoneczny,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

18. Dom drewn. al. Ks. bp Bursche nr 5,
19. Dom drewn.-murow. "Willa Dąbrówka" al. Ks. bp Bursche nr 16,
20. Dom murow. al. Ks. bp Bursche nr 19,
21. Dom drewn.-murow. "Willa Zacisze" al. Ks. bp Bursche nr 21,
22. Dom „Willa pod Jaworem” drewn. al. Ks. bp Bursche nr 27,
23. Dom drewn. ul. Ks. Bp Bursche nr 35,
24. Dom murow.-drewn. (dawna leśniczówka Czarne, ob. bar i pensjonat „Wisetka”) ul. Czarna Wisetka nr 1,
25. Przysłop pod Baranią Górą, dawna Leśniczówka, ob. Izba Leśna, ul. Czarna Wisetka nr 3,
26. Dom drewn. ob. Stara Karczma „Drewutnia” ul. Czarne nr 3a,
27. Budynek mieszkalno-gospod. drewn. ul. Czarne nr 3a (obok karczmy „Drewutnia”),
28. Dom murow.-drewn. ul. Czarne nr 4,
29. Budynek administracyjny Nadleśnictwa w Wiśle, drewn. ul. Czarne nr 6,
30. Budynek gospodarczy Nadleśnictwa w Wiśle, drewn. ul. Czarne nr 6,
31. Budynek mieszkalny, murowany (dawny sklep), ul. Czarne 8; lata 30-te XX w. – brak karty,
32. Dom drewn. ul. Czarne nr 9,
33. Dom drewn. ul. Czarne nr 11,
34. Bud. gospodarczy przy posesji ul. Czarne nr 11,
35. Dom wczasowy „Pod Baranią” drewn. ul. Czarne nr 12, obok pawilon murow.,
36. Dawna gospoda, ob. restauracja „Fojtula” murow. ul. Czarne nr 18,
37. Budynek dworca kolejowego Wisła –Głębcze murow. ul. Dworcowa (d. nr 853),
38. Magazynek kolejowy przy dworcu kolejowym Wisła –Głębcze murow. ul. Dworcowa,
39. Wiadukt kolejowy przy stacji Wisła- Głębcze ul. Dworcowa,
40. Dom drewn.-murow. ul. Dworcowa nr 10,
41. Dom murow. ul. Dziehcinka nr 1,
42. Dom wczasowy „Orlik” murow.-drewn. ul. Dziehcinka nr 3,
43. Dom wczasowy FWP „Orlik 2” ul. Dziehcinka nr 5,
44. Dom murow. ul. Dziehcinka nr 12,
45. Dom drewn. ul. Dziehcinka nr 13,
46. Dom murow. ul. Dziehcinka nr 16,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

47. Dom drewn. – murow. ul. Dziehcinka nr 17,
48. Dom murow. ul. Dziehcinka nr 18,
49. Dom murow. ul. Dziehcinka nr 20,
50. Dom drewn.-murow. ul. Dziehcinka nr 23,
51. Dom „Storczyk” murow. ul. Dziehcinka nr 24, róg ul. Strażacka,
52. Dom drewn. ul. Dziehcinka nr 25,
53. Dom drewn. ul. Dziehcinka nr 40,
54. Dom murow. – „Willa Kaskada” ul. Dziehcinka nr 44,
55. Dom murow. –pensjonat „Ślązaczka” ul. Dziehcinka nr 50,
56. Wiadukt kolejowy nad ul. Dziehcinka,
57. Dom drewn. ul. Głębcie nr 2,
58. Dom drewn. ul. Głębcie nr 7,
59. Dom drewn. ul. Głębcie nr 8,
60. Dom murow.- drewn. „Elżbietanka 2” ul. Głębcie nr 9,
61. Dom drewn. „Teklusia” ul. Głębcie nr 59,
62. Kapl. murow. kamienna na posesji ul. Głębcie nr 59,
63. Dom drewn, ul. Głębcie nr 81,
64. Dom drewn. Os. Głębcie Górne nr 1,
65. Dom drewn.- murow. ul. Gościejów nr 5,
66. Dom drewn.-murow. ul. Gościejów nr 13,
67. Dom drewn. – murow. ul. Gościejów nr 35,
68. Dom murow. ul. Górnośląska nr 1, róg ul. Kuryatty (od. Dom rekolekcyjny im. bpa Juliusza Bursche) – Księżówka Wiślanka,
69. Dom murow. „Almira” ul. Górnośląska nr 1a,
70. Dom drewn. –murow. „Smoleniówka” ul. Górnośląska nr 11,
71. Dom murow.-drewn. ul. Górnośląska nr 13,
72. Dom – kaplica Św. Wincentego murow. ul. Górnośląska nr 16 (Siostry Elżbietanki),
73. Dom murow. – willa „Romusia” ul. Groniczek nr 1,
74. Dom drewn.- murow. pensjonat „Jodła” ul. Groniczek nr 2,
75. Cmentarz paraf. ewangelicko-augsb. ul. Groniczek nr 4,
76. Kaplica cmentarna murow. na cmentarzu paraf. lwang.-augsb. ul. Groniczek nr 4,
77. Gmach Urzędu Pocztowego pl. B. Hoffa nr 1,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- 78. Dom Zdrojowy pl. B. Hoffa nr 3,
- 79. Budynek Zespołu Szkół pl. B. Hoffa nr 5,
- 80. Dom drewn. Os. Jarzębata nr 16,
- 81. Bud. gospod. drewn. Os. Jarzębata nr 19,
- 82. Dom drewn. Os. Jarzębata nr 23,
- 83. Dawna remiza murow. ul. Jawornik nr 43a,
- 84. Dom murow. ul. Jawornik nr 48,
- 85. Dom murow. ul. Jawornik nr 60,
- 86. D. gospoda murow. , ob. bar „Jawornik” ul. Jawornik nr 64,
- 87. Dom drewn. ul. Jurzyków nr 16,
- 88. Dom murow.-drewn. ul. Kasztanowa nr 1 (w woj. ewid. błędnie wykazany jako ul. Głębcze nr 53),
- 89. Dom drewn. ul. Kasztanowa nr 3,
- 90. Dom murow. ul. Kasztanowa nr 8,
- 91. Dom drewn. ul. Kasztanowa nr 9,
- 92. Dom murow. ul. Kasztanowa nr 12,
- 93. Dom drewn. ul. Klonowa nr 3,
- 94. Dom murow. ul. Klonowa nr 1 (d. FWP „Anita”),
- 95. Hala Targowa ul. Kolejowa,
- 96. Dom drewn. z pocz. XXw. ob. „Stara Karczma” ul. Kolejowa (obiekt przeniesiony z ul. Wyzwolenia nr 60, tzw „Chałupa Szarców”),
- 97. Dom drewn. ul. Kręta nr 1,
- 98. Dom drewn. ul. Kręta nr 4,
- 99. Dom murow. – willa „Joanna” ul. Konopnickiej nr 10,
- 100. Dom murow. – pensjonat „Nad rzeką” ul. Konopnickiej nr 12,
- 101. Dom drewn. ul. Konopnickiej nr 15,
- 102. Dom murow.- drewn. ul. Konopnickiej nr 19,
- 103. Dom drewn. ul. Konopnickiej nr 21,
- 104. Dom drewn. ul. Kopydło nr 17,
- 105. Dom murow. ul. Kopydło nr 19,
- 106. Dom drewn. ul. Kopydło nr 27,
- 107. Kuźnia murow. przy posesji ul. Kopydło nr 27,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

108. Dom drewn. ul. Kopydło nr 43,
109. Dom murow-drewn. ul. Kopydło nr 50,
110. Strażnica WOP (ob. dom) murow. ul. Kopydło nr 51,
111. Dom drewn. ul. Kopydło nr 81,
112. Dom drewn. ul. Kopydło nr 91,
113. Dom drewn. ul. Kopydło nr 93,
114. Wieża drewn. słupowa z 1575 r. kościoła rzym.-kat. pw. Znalezienia Krzyża Św. ul. Kopydło nr 103A (w wojew. ewid. zabytków błędnie ujęto cały kościół z 1983r.), Nr rejestru A-740/66,
115. Dom murow. – pensjonat „Pod Kasztanem” (dawen. „Małgorzatka”) ul. Kopydło nr 103 (w woje. ewidencji zabytków błędnie pod nr 99),
116. Dom murow. ul. Kopydło nr 107,
117. Dom drewn. ul. Kopydło nr 115,
118. Dom murow. ul. Lipowa nr 1,
119. Dawny zameczek myśliwski Habsburgów, ob. Oddz. PTTK Wisła, ul. Lipowa nr 4a, Nr rejestru A-477/87 z dnia 16.01.1987 r.,
120. Kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP murow. ul. Lipowa nr 7,
121. Cmentarz paraf. przy kościele pw Wniebowzięcia NMP ul. Lipowa nr 7,
122. Dom „Willa Słoneczna” murow. – drewn. ul. Lipowa nr 10,
123. Dom murow. ul. Lipowa nr 13,
124. Most kolejowy nad ul. Lipową,
125. Dom drewn.-murow. – willa „Bajka” ul. 11 Listopada nr 7,
126. Dom drewn.- murow. „Chatka” . ul. 11 Listopada nr 27,
127. Dom murow. „Lotos” ul. 11 Listopada nr 31,
128. Dom drewn. ul. 11 Listopada nr 47,
129. Dom FWP „Orlik” murow. ul. 1 Maja nr 19,
130. Dom murow. ul. 1 Maja nr 27,
131. Dom drewn. ul. 1 Maja nr 32,
132. Dom murow. ul. 1 Maja nr 33,
133. Dom drewn. ul. 1 Maja nr 34,
134. Dom drewn. ul. 1 Maja nr 37,
135. Dom murow. ul. 1 Maja nr 43,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

136. Dom wycieczkowy murow. (dawny hotel „Piast”) ul. 1 Maja nr 45,
137. Kościół ewangelicko-augsb. murow. ul. 1 Maja nr 49, Nr rejestru A-315/78 z dnia 11.05.1978 r.,
138. Plebania kościoła ewangelicko-augsb. murow. ul. 1 Maja nr 49, Nr rejestru A-317/78 z dnia 11.05.1978 r.,
139. Dawna szkoła ewangel. (dom Jana Sztwiertni) ul. 1 Maja nr 51, Nr rejestru A-316/78 z dnia 11.05.1978 r.,
140. Pawilon kawiarnia „Centrum” (ob. cukiernia „U Janeczki”) murow. ul. 1 Maja nr 55,
141. Dom murow. ul. 1 Maja nr 57,
142. Dom murow. ul. 1 Maja nr 58,
143. Dom murow. ul. 1 Maja nr 66 (ob. Państwowa Szkoła Muzyczna),
144. Budynek przystacyjny stacji Wisła- Uzdrowisko murow. ul. 1 Maja nr 69,
145. Nastawnia kolejowa stacji Wisła- Uzdrowisko murow. ul. 1 Maja nr 69,
146. Dworzec kolejowy Wisła- Uzdrowisko murow. ul. 1 Maja nr 69,
147. Magazyny kolejowe stacji Wisła- Uzdrowisko murow. ul. 1 Maja nr 69,
148. Dom „Willa Montana” murow. ul. 1 Maja nr 71,
149. Altana drewn. przy „Willi Montana” murow. ul. 1 Maja nr 71,
150. Dom murow. ul. 1 Maja nr 87,
151. Dom drewn. ob. karczma ul. Malinka nr 2
152. Dom drewn.-murow. ul. Malinka nr 9,
153. Dom drewn.-murow. ul. Malinka nr 29,
154. Dom drewn.-murow. ul. Malinka nr 38,
155. Dom („Chata Paprocie”) i stodoła drewn.-murow. ul. Malinka nr 42 (d. nr 370),
156. Dom drewn.-murow. ul. Malinka nr 101,
157. Dom drewn. , obok stodoła drewn. ul. Malinka nr 107,
158. Dom stodoła drewn. – murow. ul. Mrózków nr 10a,
159. Dom drewn. ul. Nowa, d nr 585, róg ul. Jawornik,
160. Dom murow. dr Ochorowicza ul. Ochorowicza nr 6,
161. Dom drewn. ul. Ochorowicza nr 9,
162. Dom murow. ul. Ochorowicza nr 16,
163. Wiadukt kolejowy nad ul. Ochorowicza,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

164. Dom murow. ul. Olimpijska nr 8,
165. Dom murow. ul. Olimpijska nr 14,
166. Park kąpielowy ul. Olimpijska,
167. Dom murow. ul. Przykopa nr 3 (d. nr 135),
168. Dom drewn. ul. Reymonta nr 9,
169. Dom drewn. ul. Siglanów nr 1,
170. Dom drewn. ul. Siglanów nr 2,
171. Dom murow. ul. Siglanów nr 3,
172. Dom drewn.-murow. ul. Skolnity nr 1 (d. nr 922),
173. Dom drewn.-murow. ul. Skolnity nr 3,
174. Zespół budynków drewn.-murow: dom i stodoła ul. Skolnity nr 12,
175. Dom drewn. ul. Skolnity nr 20,
176. Stodoła drewn. przy posesji ul. Skolnity nr 20,
177. Dom drewn. ul. Skolnity nr 22, z drewn. budynkiem gospod. przy posesji (oboro-stodołą),
178. Dom murowany z 1935 r., Pensjonat „Ostoja”, ul. Słoneczna 1 – brak karty,
179. Schronisko „Soszów” ul. Soszowska nr 10,
180. Dom murow. pensjonat „Arka”, dawn. „Wierchy” ul. Spacerowa nr 4,
181. Dom drewn. ul. Spacerowa nr 5,
182. Dom drewn.- murow. ul. Spacerowa nr 11,
183. Dom drewn.-murow. „Wierchy 3” ul. Spacerowa nr 14,
184. Dom drewn. ul. Spacerowa nr 28,
185. Obora murow.-drewn. ul. Spokojna nr 7,
186. Dom murow. „Elżbietanka” ul. Spokojna nr 11,
187. Dom murow. ul. Spokojna nr 10,
188. Dom murow. ul. Spokojna nr 12,
189. Dawna karczma (ob. Muzeum Beskidzkie) ul. P. Stellera nr 1, Nr rejestru A-318/78 z dnia 11.05.1978 r.,
190. Dom drewn., dawna wiślańska szkoła (ob. Galeria „U Niedźwiedzia”) ul. P. Stellera nr 2, róg ul. Dawna,
191. Dom drewn.-murow. ul. Strażacka nr 15,
192. Dom drewn.-murow. ul. Strażacka nr 16,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

193. Dom drewn.-murow. ul. Strażacka nr 19,
194. Chałupa drewn. ul. Towarowa nr 6,
195. Bud. gospod. murow. przy posesji ul. Towarowa nr 6,
196. Dom murow. ul. Towarowa nr 7,
197. Dom drewn. (ob. Przedszkole) ul. Turystyczna nr 1,
198. Dom drewn. ul. Turystyczna nr 2,
199. Dom drewn. ul. Turystyczna nr 4,
200. Dom murow. ul. Turystyczna nr 6,
201. Dom drewn. ul. Turystyczna nr 9,
202. Dom – willa „Zdrój” ul. Turystyczna 10,
203. Schronisko na Stożku, ul. Turystyczna nr 19,
204. Dom „Villa Japonica” ul. Turystyczna nr 32,
205. Dom drewn. ul. Turystyczna nr 50,
206. Dom drewn. ul. Turystyczna nr 54,
207. Wiadukt kolejowy nad ul. Turystyczną,
208. Most kolejowy żelazny nad rzeką Wisłą ul. Ustrońska,
209. Domek dróżnika Wisła- Jawornik, ul. Ustrońska,
210. Przystanek kolejowy Wisła – Obłaziec nr 13 ul. Ustrońska,
211. Dom murow. ul. Ustrońska nr 18,
212. Dom drewn.-murow. ul. Wańkowska nr 5,
213. Dom drewn. ul. Willowa nr 2,
214. Dom murow. ul. Willowa nr 4,
215. Dom murow. ul. Wodna nr 1,
216. Dom Wczasowy „Zimowit” ul. Wodna nr 3,
217. Dom murow. ul. Wodna nr 5 (ob. przedszkole publ. nr 2),
218. Dom drewn. ul. Wypoczynkowa nr 4,
219. Bud. gospodarczy drewn. (obora-stodoła) ul. Wyzwolenia nr 13,
220. Dom drewn. ul. Wyzwolenia nr 14,
221. Dom murow. – pensjonat ul. Wyzwolenia nr 19,
222. Dom drewn. ul. Wyzwolenia nr 20,
223. Dom drewn. ul. Wyzwolenia nr 27 (d. nr 252),
224. Dom murow. – ob. przedszkole publ. ul. Wyzwolenia nr 34,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- 225. Dom murow. ul. Wyzwolenia nr 44,
- 226. Dom pensjonat „Belweder” murow. ul. Wyzwolenia nr 48,
- 227. Dom murow. ul. Wyzwolenia nr 52,
- 228. Dom murow. ul. Wyzwolenia nr 54,
- 229. Dawna karczma drewn. (ob. sklep) ul. Wyzwolenia nr 57,
- 230. Dom drewn.- murow. „Renata” ul. Wyzwolenia nr 72,
- 231. Dom murow. „Blanka” ul. Wyzwolenia nr 74,
- 232. Dom murow. ul. Wyzwolenia nr 90,
- 233. Dom drewn. ul. Wyzwolenia nr 92,
- 234. Dom murow. „Ewunia” ul. Wyzwolenia nr 100,
- 235. Oficyna domu „Ewunia” murow. ul. Wyzwolenia nr 100,
- 236. Dom murow. – drewn. ul. Wyzwolenia nr 106,
- 237. Rezydencja prezydenta RP – „Zameczek” ul. Zameczek nr 1, Nr rejestru A-705/94 a dnia 07.06.1994 r.,
- 238. Rezydencja prezydenta RP – dawna kordegarda (ob. hotel) ul. Zameczek nr 1 ,Nr rejestru A-705/94 a dnia 07.06.1994 r.,
- 239. Rezydencja prezydenta RP – kaplica drewn. ul. Zameczek nr 1, Nr rejestru A-705/94 a dnia 07.06.1994 r.,
- 240. Rezydencja prezydenta RP – wartownia murow. ul. Zameczek nr 1, Nr rejestru A-705/94 a dnia 07.06.1994 r.,
- 241. Rezydencja prezydenta RP – park leśny i ogrodzenie z 3 bramami ul. Zameczek nr 1, Nr rejestru A-705/94 a dnia 07.06.1994 r.,
- 242. Dom i bud. gospod. drewn. – murow. ul. Zjazdowa nr 9a,

5.2.4 Zabytki ruchome

Najcenniejsze zabytki ruchome wpisywane są do rejestru na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Centralną Ewidencję Zabytków Ruchomych prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa. Wymienione zabytki ruchome stanowią wyposażenie obiektów wpisanych do Rejestru zabytków oraz obiektów znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Na terenie Miasta Wisły do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów oraz placówek muzealnych:

- Dwie tablice upamiętniające obywateli Wisły, członków gminy ewangelickiej, zamordowanych przez hitlerowców w okresie II wojny Światowej (umieszczone na kaplicy cmentarnej ul. Groniczek nr 4),
- Pomnik nagrobny Karola, Anny, Władysława, Tadeusza Michejdów, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4,
- Pomnik nagrobny Pawła Raszki, wójta Wisły, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4,
- Pomnik nagrobny Michała i Pawła Cieślarów, pierwszych nauczycieli w Malince, Cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4,
- Pomnik nagrobny ks. Michała i Karoliny Kupferschmidt, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4,
- Pomnik nagrobny ks. Gustawa i Berty Kupferschmidt, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4,
- Pomnik nagrobny Bogumiła Hoffa, odkrywcy Wisły, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4,
- Pomnik nagrobny Pawła Pilcha (krzyż żeliwny) , cmentarz ewangelicki ul. Groniczek 4,
- Pomnik nagrobny Józefa, Edwarda Kryśko-Korniluk, Anny Kryśko, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4,
- Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP murowany, ul. Lipowa nr 7,
- Cmentarz paraf. przy kościele pw. Wniebowzięcia NMP ul. Lipowa nr 7,
- Pomnik nagrobny ks. Andrzeja Lehotzky'ego, pastora zboru ewangelickiego, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7,
- Pomnik nagrobny Stanisława Kopczyńskiego, twórcy higieny szkolnej, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- Pomnik nagrobny – grobowiec rodziny Kossobudzkich cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7,
- Pomnik nagrobny – grobowiec rodziny Hałamów, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7,
- Pomnik nagrobny pisarza, senatora RP Zygmunta Wasilewskiego, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7,
- Pomnik nagrobny Tadeusza Głodzińskiego i Rudolfa Galusa, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7,
- Pomnik nagrobny artysty malarza Czesława Kuryatto, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7,
- Pomnik nagrobny Władysława i Jarosława Witołd - Alexandrowiczów, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7,
- Kościół ewangelicko - augsburski murowany, ul. 1 Maja nr 49,
- Dawna karczma (obecnie Muzeum Beskidzkie) ul. P. Stelleria nr 1,
- Rezydencja prezydenta RP – „Zameczek” ul. Zameczek nr 1,
- Rezydencja prezydenta RP – dawna kordegarda (ob. hotel) ul. Zameczek nr 1,
- Rezydencja prezydenta RP – kaplica drewniana, ul. Zameczek nr 1,
- Rezydencja prezydenta RP – wartownia murowana, ul. Zameczek nr 1;
- Rezydencja prezydenta RP – park leśny i ogrodzenie z 3 bramami ul. Zameczek nr 1.

5.2.5 Zabytki archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym jest każdy ślad działalności człowieka znajdujący się w ziemi lub pod wodą, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną bądź naukową. Stanowiska archeologiczne to obszary, w obrębie których występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem, czyli bezpośrednim otoczeniem, układem warstw glebowych oraz zespołem danych, określających ich położenie.

Na terenie Miasta Wisły występują nieliczne stanowiska archeologiczne. Zarejestrowano i zewidencjonowano 9 stanowisk, datowane są głównie na okres średniowiecze jak i czasy nowożytne:

- stanowisko archeologiczne nr 1/3, 111-46, średniowiecze,
- stanowisko archeologiczne nr 2/4, 111-46, średniowiecze,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- stanowisko archeologiczne nr 3/5, 111-46, średniowiecze,
- stanowisko archeologiczne nr 4/6, 111-46, średniowiecze,
- stanowisko archeologiczne nr 5/7, 111-46, średniowiecze,
- stanowisko archeologiczne nr 1/1, 111-47, XVIII w.,
- stanowisko archeologiczne nr 2/2, 111-47, XVIII w.,
- stanowisko archeologiczne nr 3/8, 112-46, średniowiecze,
- stanowisko archeologiczne nr 1/9, 112-47, średniowiecze.

,

5.2.6 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- ✓ tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- ✓ spektakle i widowiska,
- ✓ zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- ✓ wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- ✓ umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

W XXI wieku, w dobie cyfryzacji i postępującej globalizacji, przy powszechnym dostępie do mediów w niektórych regionach dochodzi do zjawiska „zatarcia” cech indywidualnych danego regionu. Społeczność przejmuje zwyczaje „obce” zwykle bardziej popularne. Należy pamiętać, że technologia która może przyczyniać się do uogólnienia regionalnej przestrzeni kulturowej znakomicie sprawdza się jako narzędzie ją promujące i utrwalające. Na terenie Wisły żywe są tradycje folkloru góralskiego, kultywowanego przez liczne lokalne zespoły i stowarzyszenia kulturalne. Charakterystycznym elementem jest również dziedzictwo kulinarne oparte na lokalnych produktach żywnościowych. Najważniejszą imprezą całego Śląska Cieszyńskiego i znaną w całym kraju jest z pewnością Tydzień Kultury Beskidzkiej - najstarsza i największa impreza folklorystyczna w Europie. Obiektami kulturotwórczymi są przede wszystkim:

- ✓ Muzeum Beskidzkie,
- ✓ Enklawa budownictwa drewnianego przy Muzeum Beskidzkim,
- ✓ Muzeum Spadochroniarstwa,
- ✓ Muzeum Narciarstwa,
- ✓ Muzeum Aptekarstwa,
- ✓ Muzeum Turystyki PTTK,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ Chata Kocyana,
- ✓ Wiślańskie Centrum Kultury,
- ✓ Stowarzyszenie Grupa Twórców Wiślanie,
- ✓ Towarzystwo kulturalne Regionalnego Zespołu Pieśni i Tańca w Wiśle,
- ✓ Towarzystwo Miłośników Wisły,
- ✓ Fundacja na Rzecz Rozwoju Miasta Wisła,
- ✓ Tydzień Kultury Beskidzkiej.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie Miasta Wisły znajdują się obiekty zainteresowania konserwatorskiego. Na szczególną uwagę zasługują tutaj; kościoły oraz zabudowania gospodarcze. Przedmiotami zainteresowania konserwatorskiego są wszystkie obiekty wpisane do ewidencji zabytków oraz tereny cenne przyrodniczo znajdujące się pod ochroną.

Działania organu konserwatorskiego nakierowane są na zachowanie nie tylko wyglądu zewnętrznego poszczególnych budynków, determinującego ogólny wygląd i kształt danego układu ruralistycznego, lecz także istniejących relacji przestrzennych pomiędzy zabudową i zielenią (m.in. zespoły dworsko-parkowe). Dlatego też, pomimo że budynki znajdujące się na terenie takiego układu nie są objęte indywidualnym wpisem do rejestru zabytków, to przeprowadzenie przy nich jakichkolwiek prac konserwatorskich i restauratorskich, jak również robót budowlanych oraz podejmowanie przy nich działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany ich wyglądu, może zostać dokonane tylko po uzyskaniu pozwolenia konserwatorskiego. Ingerencja w bryłę budynku, jego elewację i wygląd zewnętrzny, która nie jest zgodna z przyjętą praktyką konserwatorską, będzie bowiem wpływać ujemnie na całą historyczną substancję danego układu urbanistycznego, powodując trwały uszczerbek dla jego walorów zabytkowych.

Istniejące strefy ochrony konserwatorskiej to:

- Strefa rekonstrukcji historycznej układu urbanistycznego oraz zachowania elementów zabytkowych (symbol „A”) obejmująca:
 - ✓ Zespół zabudowy osiedla Bajcary z drewnianym budynkiem nr 6,
 - ✓ Zespół zabudowy rezydencji Prezydenta RP :Zameczek: (Wisła – Kubalonka) złożony z następujących obiektów: zamku, kaplicy drewnianej pw. św. Jadwigi, budynku garażowo-administracyjnego, wartowni, bram, ogrodzeń, dróg i

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- alejek, zieleni naturalnej, parku leśnego oraz zieleni komponowanej w granicach działek nr 5418/6, 5425, 5428, 5419/7, 1277, 1129/1, 5430, 1128, 5434, 5433, 5432, 5431, 5420, 5418/30, 5419/19, 1129/2,
- ✓ Zabytkowa zabudowa siedliskowa przy ul. Brańców w Jaworniku,
 - ✓ Dawny zamek myśliwski Habsburgów z Baraniej Góry, obecnie schronisko PTTK Wisła Centrum w granicach parcel nr 51/4, 51/5, 51/5/8.
- Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego (symbol „A”) obejmująca na obszarze Centrum Miasta:
 - ✓ Kościół ewangelicki (rejestr zabytków nr A-315/78) oraz budynki plebanii (rejestr zabytków nr A-317/78),
 - ✓ Budynek dawnej szkoły ewangelickiej (A-316/78),
 - ✓ Budynek Muzeum (A-318/78) wraz z chatą Szarców oraz budynek przy ul. Stellera 2.
 - Strefa obserwacji archeologicznych obejmująca obszar związany ze stanowiskami archeologicznymi (symbol „WO”).

5.3.1 Obiekty objęte wpisem do rejestru zabytków

Do rejestru zabytków nieruchomych z terenu Miasta Wisły wpisano najcenniejsze zabytki.

Tabela - zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

L.p	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru	Data wpisu do rejestru zabytków
1	Osiedle Bajcary (Regionalna Izba Twórcza) nr 6	Dom drewniany	1930 r.	A-500/87	21-07-1987 r.
2	ul. Kopydło 103 A	Wieża drewniana, słupowa kościoła rzymsko-katolickiego p.w. Znalezienia Krzyża Świętego	1575 r.	A-740/66	05-08-1966
3	ul. Lipowa nr 4a	Zameczek myśliwski Habsburgów	1898 r.	A-477/87	16-01-1987 r.
4	ul. Malinczanów	Dom drewniany (nie	XIX w.	A-478/87	28-01-1987 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

	nr 4	istnieje)			
5	ul. 1 Maja nr 49	Kościół ewangelicko- augsburski św., św. Piotra i Pawła	1833-1838 r.	A-315/78	11-05-1978 r.
6	ul. 1 Maja nr 49	Plebania kościoła ewangelicko- augsburskiego	1848 r.	A-317/78	11-05.1978 r..
7	ul. 1 Maja nr 51	Dawna szkoła ewangelicka (dom Jana Sztwiertni)	1824 r.	A-316/78	11-05-1978 r.
8	ul. Stelleria nr 1	Dawna karczma (obiekt Muzeum Beskidzkie)	1794 r.	A-318/78	11-05-1978 r.
9	ul. Zameczek nr 1	Rezydencja prezydenta RP – „Zameczek”	1929-1930 r.	A-705/94	07-06-1994 r.
10	ul. Zameczek nr 1	Rezydencja prezydenta RP – dawna kordegarda (ob. hotel)	1929-1930 r.	A-705/94	07-06-1994 r.
11	ul. Zameczek nr 1	Rezydencja prezydenta RP – kaplica drewniana	1909 r.	A-705/94	07-06-1994 r.
12	ul. Zameczek nr 1	Rezydencja prezydenta RP – wartownia murowana	1930 r.	A-705/94	07-06-1994 r.
13	ul. Zameczek nr 1	Rezydencja prezydenta RP – park leśny i ogrodzenie z 3 bramami	1930 r.	A-705/94	07-06-1994 r.
14	ul. Zameczek nr 1	Rezydencja Prezydenta RP – 2 oficyny drewniane (nie istnieją)	1930 r.	A-705/94	07-06-1994

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zabytki zawarte w Gminnej Ewidencji Zabytków to przede wszystkim budynki mieszkalne i gospodarcze, cmentarze, oraz kościoły. Zachowane obiekty pochodzą najczęściej z II połowy XIX w. oraz z I połowy XX w.

Dziedzictwo architektoniczne miasta to (poza zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków) przede wszystkim wiślański modernizm okresu międzywojennego, czyli wysokiej klasy obiekty użyteczności publicznej, architektura pensjonatowa, parki, zieleńce, linia

kolejowa, a także zaprojektowany układ przestrzenny centrum miasta, które znacząco wpłynęły na rozwój Wisły jako kurortu.

Tradycyjna zabudowa murowana (w tym zagrodowa) w większości przypadków jest w średnim lub złym stanie. Części budynków mieszkalnych i gospodarczych bez szybkiego podjęcia prac remontowych zagraża postępujące niszczenie. Cmentarze są w większości w dobrym bądź dość dobrym stanie. Niewątpliwie wymagają lub też w najbliższym czasie wymagać będą bieżących prac konserwacyjnych i drobnych zabiegów remontowych. Aby uchronić je przed niszczeniem należy systematycznie rozpoznawać bieżące potrzeby.

Zestawienie obiektów GEZ zamieszczone jest w rozdziale **5.2.3.1.**

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta

- **Zameczek myśliwski Habsburgów (obecnie schronisko PTTK)**

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-477/87 z dnia 16.01.1987 r. Pałacyk Myśliwski Habsburgów w Wiśle znajduje się na ul. Lipowa 4a (obok dworca PKS). Wybudowany na polanie Przysłop w latach 1897-1898 na polecenie arcyksięcia Fryderyka Habsburga, który był zapalonym myśliwym.

W miejscu tym wcześniej znajdowała się leśniczówka, a od 1855 r. mały domek dla myśliwych. Dotychczasowy domek myśliwski stał się za mały i w 1863 r. na polanie powstała nowa leśniczówka (obecna Izba Leśna). W latach 60-tych XIX w. wybudowano drogę wzdłuż Czarnej Wisetki, leśniczówka okazała się wówczas za małą. Rozpoczęto zatem budowę pałacyku myśliwskiego. Obiekt był drewniany, jednopiętrowy i reprezentował styl tyrolski. Fryderyk Habsburg (bratanek i spadkobierca Albrechta) po raz pierwszy gościł na polanie w 1880 r., a z okazji zakończenia budowy zorganizował polowanie, na którym jego

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

żona Izabela ustrzeliła 30 głuszców. W 1915 r. w pałacyku gościł cesarz niemiecki Wilhelm II Hohenzollern wraz z feldmarszałkiem Hindenburgiem. W tym samym roku w Wiśle pojawił się arcyksiążę Karol Habsburg, późniejszy cesarz austriacki. Ostatnie polowanie habsburskie odbyło się w 1916 r. Dnia 12 listopada 1918 r. pałacyk został splądrowany i okradziony przez miejscową ludność. W niepodległej Polsce przeszedł na własność Skarbu Państwa. W 1923 r. Urząd Wojewódzki w Katowicach oddał budynek w dzierżawę górnośląskiemu oddziałowi Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, który po remoncie w 1925 r. otworzył w nim schronisko turystyczne. Po wojnie budynek ponownie zaczął działać jako polskie schronisko w 1946 r. W związku ze zwiększeniem ruchu turystycznego w latach 70-tych XX w. administrujące obiektem PTTK wybudowało obok nowy, znacznie większy budynek. W 1985 r. przeniesiono go do centrum Wisły, gdzie od 1987 r. służy jako siedziba wiślańskiego oddziału PTTK. Obiekt znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej województwa śląskiego w pętli beskidzkiej.

- **Zespół kościoła ewangelicko-augsburskiego**

- ✓ **Kościół Ewangelicko – Augsburski apostołów Piotra i Pawła w Wiśle**

Obiekt wpisany do rejestru zabytków pod numerem 192/60 z dnia 2.03.1960 oraz A-315/78 z dnia 11.05.1978.

Świątynię wzniesiono na miejscu poprzedniego drewnianego budynku w czasie pastorowania w Wiśle Michała Kupferschmida w latach 1833 - 1838 według projektu Edwarda Koerbera jako klasycystyczny trójnawowy dom

modlitwy, bez wieży i dzwonów (czego wciąż zabraniał patent tolerancyjny z 1781 r. na mocy którego go wybudowano). Wieża z dzwonami pojawiła się po wydaniu Patentu Protestantckiego w 1861 r., który zrównał prawa protestantów z katolikami. W latach 1862-1863 korpus świątyni został wydłużony o blok frontowy zwieńczony trójkondygnacyjną 45-

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

metrową wieżą. We wnętrzu kościoła, w nawach bocznych zobaczyć można typowe dla kościołów protestanckich 2-kondygnacyjne empory.

✓ **Plebania**

Obiekt wpisany do rejestru zabytków, nr 194/60 z dnia 2.03.1960 oraz A-317/78 z dnia 11.05.1978.

Na przeciwko kościoła ewangelicko - augsburskiego, po drugiej stronie ulicy 1 Maja, znajdują się zabytkowe budynki plebanii (zbudowanej w latach 1805-1807).

✓ **Dawna szkoła ewangelicka (dom Jana Sztwerni)**

Wpisana do rejestru zabytków, nr 193/60 z dnia 2.03.1960 oraz A-316/78 z 11.05.1978.

Naprzeciwko kościoła ewangelicko - augsburskiego Apostołów Piotra i Pawła stoi niepozorny budynek dawnej szkoły z 1824 r. Jest to budynek murowany, parterowy, wzniesiony na rzucie prostokąta. W budynku tym mieszkał i tworzył kompozytor i pedagog Jan Sztwernia o czym informuje tablica pamiątkowa z jego popiersiem.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- **Dawna karczma, obecnie Muzeum Beskidzkie**

Budynek wpisany do rejestru zabytków pod numerem 195/60 (R/572/58) z 2.03.1960 oraz A-318/78 z 11.05.1978.

Muzeum Beskidzkie im. A. Podżorskiego mieści się w budynku dawnej karczmy z 1794 r. usytuowanej w centrum Wisły. Karczma ta pełniła funkcję schronienia dla wiernych schodzących

się na nabożeństwa z odległych przysiółków oraz dzieci przychodzących do ewangelickiej szkoły. Jest to obiekt piętrowy, zbudowany na rzucie prostokątnym z późniejszymi dobudówkami, o kamiennie-ceglanych murach. Pod częścią budynku mieszczą się piwnice ze sklepieniami kamiennymi w kształcie kolebki z lunetami. Strych budynku stanowi dwuspadowy dach pokryty podwójnie gontem.

- **Dom (osiedle Bajcary 6a), obecnie Regionalna Izba Twórcza Jana Kocyana**

Wpisany do rejestru zabytków, nr rej.: A-500/87 z 21.07.1987.

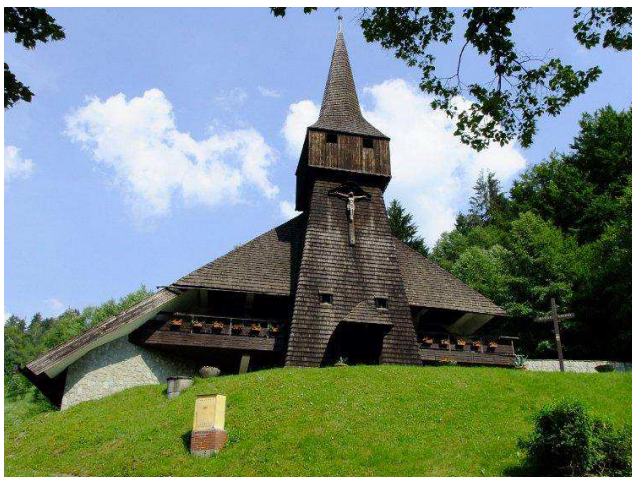
Izba Pracy Twórczej – Chata Jana Kocyana jest jedna z wielu osobliwości etnograficznych Beskidu Śląskiego. Mieści się ona w drewnianej chałupie z 1930 r. przeniesionej z Wisły Czarnej z Osiedla Borowina na Nowa Osadę,

gdzie została zrekonstruowana. Chata podzielona jest na dwie izby połączone przełotową sienią na przestrzał. Pierwsza z nich jest większa, mieści stałą ekspozycję rzeźb Jana Kocyana, po prawej stronie można zobaczyć dawny piec do wypieku chleba. Drugie pomieszczenie

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

pełni rolę Sali wystawowej, dokumentując współczesny stan twórczości ludowej Beskidu Śląskiego.

- **Wieża słupowa kościoła rzymsko-katolickiego p.w. Znalezienia Krzyża Świętego**

Kościół parafialny wpisany do rejestru zabytków nr 740/66 p.w. Znalezienia Krzyża Świętego wzniesiony został w latach 1981-1983, natomiast zrekonstruowana zabytkowa wieża pochodzi z wybudowanego w 1575 r. kościoła w Połomi w powiecie wodzisławskim. Kościół znajduje się na Szlaku Architektury

Drewnianej województwa śląskiego w pętli beskidzkiej.

Drewniany kościół p.w. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Połomi wybudowano w 1575 r. na miejscu spalonego poprzedniego, wzmiankowanego w 1447 r. W 1969 r. kościół ten podczas wichury zawalił się, a ocalała jedynie wieża, wcześniej odnowiona. W tychże czasach budowa nowych kościołów była utrudniana przez ówczesne władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Jedną z możliwości wzniesienia nowej świątyni było przeniesienie nieużytkowanych obiektów. Z tej możliwości skorzystano w Wiśle i według projektów krakowskich architektów Marka Cempla i Piotra Wzorka wybudowano w latach 1981-1983 kościół w Wiśle-Głębcach, na stoku góry Kozińce w oparciu o przeniesioną z Połomi dzwonnice.

Rozebrana w 1979 r. wieża i zrekonstruowana w Wiśle ma 30,5 m wysokości i jest konstrukcją słupowo-ramowej. Zakończona jest ostrosłupowym dachem, krytym gontem, pod którym znajduje się izbica. Do niej przylega nowoczesna żelbetonowa nawa bez wyróżnionego konstrukcyjnie prezbiterium, przykryta szerokim dwuspadowym i dwukalenicowym dachem również przykrytym gontem.

- **Rezydencja Prezydenta Rzeczypospolitej**

Modernistyczny pałac w Wiśle wpisany do rejestru zabytków (nr rej.: A-705/94 z 7.06.1994), wzniesiony w latach 1929–1930 według projektu Adolfa Szyszko-Bohusza dla prezydenta RP Ignacego Mościckiego; w latach 1931–1952 i od 2002 rezydencja Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Poprzednią budowlą na tym miejscu był pałac myśliwski, wzniesiony jeszcze w czasach zaborów (w 1906 r.) z inicjatywy arcyksięcia cieszyńskiego, Fryderyka Habsburga. Gościli tu m.in. cesarz niemiecki Wilhelm II oraz cesarz Austrii Karol I. W niepodległej Polsce, w 1927 r., sejm autonomicznego województwa śląskiego postanowił przeznaczyć ów obiekt na Rezydencję Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jednak pałac spłonął. Podjęto wówczas decyzję o budowie nowej rezydencji, przeznaczonej na wypoczynek głowy państwa, zapraszając do opracowania projektu wybitnego krakowskiego architekta, prof. Adolfa Szyszko-Bohusza.

W miejscu dawnego pałacu powstał Zamek Dolny, zaś nieco wyżej, Zamek Górny. Nad urządzeniem wnętrza czuwali Andrzej Pronaszko i Włodzimierz Padlewski. Dnia 21 stycznia 1931 r. obiekt przekazano prezydentowi Mościckiemu, który przyjeżdżał tu na wypoczynek. Początkowo zamek był typowo modernistyczną, prostopadłościenną budowlą, jednak wpływy atmosferyczne spowodowały, że kilka lat po budowie nakryto go stromymi dachami. Taki wygląd budowla ma do dziś. W czasie II wojny światowej Zamek przejęty został przez SS, po wojnie zaś gościli w nim różni dygnitarze komunistyczni. Pod koniec PRL mieścił się tu ośrodek wczasowy Kopalni Węgla Kamiennego Pniówek. W pierwszych latach III RP obiekt dzierżawiony był przez Jastrzębską Agencję Turystyczną. W 2002 zamek przejęty został przez Kancelarię Prezydenta RP, a po remoncie i przebudowie obiektów towarzyszących oddany do użytku w 2005 przez urzędującego wówczas prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego. Zamek Górny, służący funkcjom reprezentacyjnym i wypoczynkowym prezydenta RP, jest - po uprzednim uzgodnieniu - udostępniany zwiedzającym, którzy mogą obejrzeć m.in. reprezentacyjną jadalnię, salon oraz zachowany gabinet prezydenta Mościckiego (z oryginalnymi meblami zaprojektowanymi przez Pronaszkę). W ogólnodostępnym Zamku Dolnym mieści się część konferencyjna i pokoje hotelowe, a w tzw. Gajówce restauracja. Poza okresami, gdy w rezydencji przebywa głowa państwa, ta część obiektu jest ogólnodostępna. Część kompleksu stanowi ponadto drewniana kaplica św. Jadwigi Śląskiej, budowla w stylu tyrolskim, z 1909 roku, gdzie w niedziele odprawiane są nabożeństwa

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

ewangelickie oraz katolickie. Już na początku lat 30. XX wieku zamek był zasilany energią elektryczną, miał własne ujęcie wody pitnej, centralne ogrzewanie i własną dwukomorową oczyszczalnię ścieków.

Wewnątrz zachowało się sporo z oryginalnego wyposażenia, jakie zamontowano ponad 80 lat temu, jak oświetlenie (żyrandole, kinkiety – różne w każdym pomieszczeniu), telefony, meble, stolarka okienna, a nawet – działająca sprawnie do dziś – armatura w łazience. Z wojny ocalało też oryginalne wyposażenie gabinetu prezydenta Mościckiego. W salonie kąpielowym stoi obecnie żeliwny piec, który kiedyś służył do ogrzewania kościółka. Został on wykonany w 1926 w kuźni ustrońskiej na licencji amerykańskiej.

W skład rezydencji wchodzi:

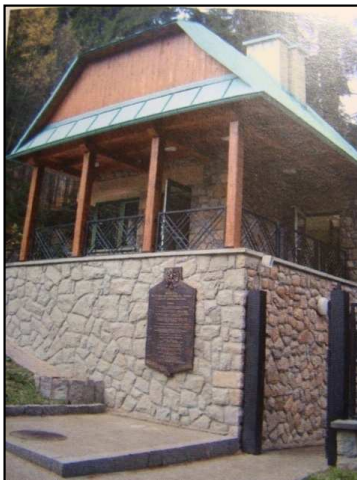
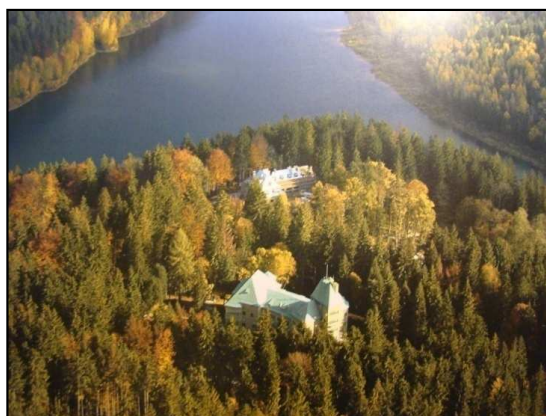
- ✓ „Zameczek” (**Zamek Górny**), służy funkcjom reprezentacyjnym i wypoczynkowym prezydenta RP;

- ✓ **Dawna kordygarda (Zamek Dolny)**, obecnie hotel

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

✓ **Wartownia**✓ **Park leśny i ogrodzenie z 3 bramami**✓ **Kaplica św. Jadwigi Śląskiej na Zadnim Groniu w Wiśle – Czarnem**

Budynek w stylu alpejskim, pokryty gontem. Wieżyczka znajduje się na osi kaplicy. Świątynia jest orientowana. Z jej lewej strony występuje mała zakrystia. W prezbiterium znajduje się ołtarz z 1. połowy XVII w., w stylu manierystycznym.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń.

6.1 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego

Na terenie Miasta Wisła stan zachowania zabytków jest zróżnicowany. W najlepszym stanie są budowle sakralne (zwłaszcza użytkowane kościoły) jak i budowle świeckie (w tym Rezydencja Prezydenta RP). Nie mniej jednak niemal każda z powyższych budowli wymaga większych bądź mniejszych prac konserwatorsko - remontowych.

Zabytkowe budynki mieszkalne będące własnością prywatną w dużej liczbie są zaniedbane. W kilku przypadkach przejęły funkcje gospodarcze a mieszkańcy przenieśli się do nowych budynków murowanych. Zapewne ze względów finansowych spora część architektury murowanej, niezależnie od przeznaczenia, poddawana jest doraźnym remontom lub trwałym przeróbkom, które negatywnie wpływają na wizerunek danego obiektu i jego otoczenia. Tym samym wpływa to niekorzystnie na krajobraz kulturowy. Podstawową barierą jest tutaj brak środków na remonty prowadzone w zgodzie z tradycją i w harmonii z historią.

Wyjątkowej uwagi wymagają obiekty, które są najwartościowsze dla społeczności lokalnej zarówno z punktu widzenia kulturowego jak i ekonomicznego. Niektóre z obiektów są zaniedbane i potrzebują jedynie odnowienia lub zmiany sposobu zagospodarowania, inne wymagają gruntownej renowacji kolejne zaś, są w bardzo dobrym stanie. Reasumując wiele obiektów wymaga szczegółowego rozpoznania stanu technicznego. Dopiero na tej podstawie można podejmować trafne decyzje co do rodzaju podjętych działań.

6.2 Ocena działań gminnych władz samorządowych

W ostatnich latach władze samorządowe zrealizowały istotne dla wizerunku miasta zadania. Prowadzone one były zarówno przez Gminę Wisła jak i przez instytucje kultury podległe gminie (tj. bibliotekę publiczną, Wiślańskie Centrum Kultury oraz inne placówki prowadzące działania edukacyjne, promocyjne, kulturowe, w tym Muzeum Beskidzkie, izby regionalne, galerie, muzea itd.). Działania te opierały się głównie na promocji i popularyzacji placówek w mediach oraz publikacjach wydawanych przez miasto w celu ich dystrybucji wśród mieszkańców i turystów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

Gmina wspierała także działalność kulturową związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia). W tym celu w wyniku konkursów „grantowych” gmina dofinansowywała tematyczne zadania celowe w zakresie: kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. W roku 2014 takie były to:

1. Szkolny konkurs wiedzy o Wiśle w 50-tą rocznicę powstania Muzeum Beskidzkiego im. A. Podzorskiego w Wiśle dotacja : 3.500,00 zł,
2. Koncert pamięci Jana Kropa Towarzystwo Miłośników Wisły dotacja 2.950,00 ,
3. Edukacja kulturalna i folklorystyczna młodzieży – członków Zespołu Regionalnego Wisła. Towarzystwo Kulturalne Regionalnego Zespołu Pieśni i Tańca w Wiśle dotacja: 9.840,00 zł,
4. Koncerty Orkiestry Dętej, Chrześcijańska Służba Charytatywna w Wiśle dotacja 3.680,00 zł .

W roku 2015 gmina dofinansowała takie zadania jak: Edukacja kulturalna i folklorystyczna młodzieży – członków Zespołu Regionalnego Wisła Towarzystwo Kulturalne Regionalnego Zespołu Pieśni i Tańca w Wiśle dotacja 10.000,00 zł.

W związku z realizacją Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gmina planuje aplikowanie i pozyskanie środków zewnętrznych na prowadzenie inwestycji związanych z ochroną zabytków, głównie dotyczących budownictwa drewnianego (stworzenie rodzaju skansenu), programy rewitalizacji, rozwoju lokalnego, ochrony środowiska i gospodarki komunalnej⁶⁴.

⁶⁴ Uchwała nr XII/156/2015 Rady Miasta Wisła z dnia 26 listopada 2015 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

6.3 Analiza SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Miasta Wisła.

Mocne Strony Miasta Wisła	Słabe Strony Miasta Wisła
-Bogactwo zasobów przyrodniczych (Park Krajobrazowy, inne obszary chronione), -Dogodna lokalizacja (geograficzna i komunikacyjna), -Warunki geograficzne sprzyjające aktywnym formom turystyki, -Sprzyjający mikroklimat, -Funkcjonowanie turystycznego ruchu transgranicznego (bliskość przejść granicznych z Czechami i Słowacją), -Centralne położenie względem gmin Beskidzkiej 5 (Brenna, Istebna, Szczyrk, Ustroń, Wisła), rdzeń Beskidu Śląskiego, -Bliskość konurbacji górnośląskiej (popyt turystyczny), -Duża rozpoznawalność Wisły na krajowym rynku turystycznym, -Lokalizacja Rezydencji Prezydenta RP Zamek w Wiśle, -Aktywność w pozyskiwaniu środków z funduszy europejskich, -Zróżnicowana baza noclegowa, -Pozytywne oceny Urzędu Miasta Wisły, -Systematycznie aktualizowany serwis WWW miasta, -Bogata historia miasta i regionu, -Interesujące przykłady architektury drewnianej, -Zachowane obiekty sakralne i nekropolie o wysokiej wartości kulturowej, -Zachowany charakterystyczny styl budownictwa, -Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Miasta, -Obecność regionalistów i znawców lokalnej historii, -Odbywające się regularnie imprezy kulturalne, -Lokalne tradycje i zwyczaje, kultywowane wśród mieszkańców, -Mocno podkreślone poczucie tożsamości regionalnej wśród mieszkańców,	- W dużej mierze nie najlepszy stan zachowania zabytków nieruchomych, -Niewłaściwie przeprowadzone pod względem konserwatorskim remonty i modernizacje prywatnych domów mieszkalnych, -Niewystarczające wyeksponowanie zabytków, -Brak archeologicznych programów badawczych, -Brak obiektów zabytkowych o najwyższym znaczeniu, przyciągających większą liczbę turystów, -Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, -Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych -Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, -Problemy komunikacyjne związane ze znaczną rozległością oraz górskim charakterem miejscowości, -Okresowe zagrożenie powodziowe, -Niedostateczna dbałość o środowisko i estetykę krajobrazu, -Chaos reklamowy

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

-Aktywna działalność organizacji pozarządowych, -Niedawno zaktualizowana baza danych Gminnej Ewidencji Zabytków, -Uznana marka i dobry wizerunek Miasta w całym kraju,	
Szanse Miasta Wisła	Zagrożenia Miasta Wisła
-Restauracja obiektów zabytkowych, szczególnie tych usytuowanych w centrum miasta, -Rozwijanie świadomości kulturowo – historycznej mieszkańców, -Promowanie krajobrazu kulturowego Miasta, -Zwiększenie środków budżetowych Miasta na działania związane z ochroną zabytków, -Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków, -Coraz większa moda na „etniczność”, powrót do źródeł, poszukiwanie korzeni itp., -Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby, -Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk), -Przygraniczne położenie oraz możliwość rozwoju współpracy transgranicznej, -Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych, -Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych, -Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Śląskiego,	-Rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych, -Skumulowanie wydatków związane ze złym i bardzo złym stanem obiektów zabytkowych zagrożonych destrukcją, -Niedostatek środków publicznych na rewitalizację, -Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru, -Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych, -Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych, -Niezbędna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska, -Pogarszający się stan sieci dróg lokalnych i infrastruktury towarzyszącej, -Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację substancji zabytkowej, -Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów, -Częściowy zanik tradycji i tożsamości regionalnych, związany ze zmianami stylu życia (zwłaszcza młodzieży), -Wzrost konkurencyjności innych miast nastawionych na przyciąganie turystów i inwestorów, -Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej, -Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, -Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych, -Kłęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe, -Akty wandalizmu

6.4 Podsumowanie analizy SWOT

Miasto Wisła posiada pokaźny potencjał, którego mocne strony określa przede wszystkim atrakcyjne położenie miasta (gęsta sieć szlaków turystycznych), sprzyjające rozwojowi turystyki oraz bogata historia miasta i regionu. Budynki drewniane i murowane, zarówno sakralne jak i świeckie nie uległy jeszcze drastycznej dewaloryzacji.

Potencjał Miasta osłabia przede wszystkim brak obiektów zabytkowych o najwyższym znaczeniu, przyciągających większą liczbę turystów. W społeczeństwie Wisły występuje niestety niewielkie zrozumienie dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Główne działania mieszkańców i władz samorządowych ukierunkowane są na rozwój turystyki masowej kosztem turystyki wyspecjalizowanej. Rozwój turystyki kulturowej, mimo coraz bogatszej oferty, jest niewystarczający w stosunku do potencjału.

Dobrym rozwiązaniem wydaje się być zwiększenie środków budżetowych Miasta na działania związane z ochroną zabytków oraz pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł na prace konserwatorskie zabytków.

Niepowtarzalną szansę dla zachowania i wykorzystania potencjału stwarzają zmieniające się uwarunkowania społeczne i polityczne, otwarcie na współpracę międzyregionalną, członkostwo w Unii Europejskiej i możliwość korzystania z jej funduszy, a także poprawa infrastruktury komunikacyjnej. Działania prowadzące do rewaloryzacji wartościowych elementów krajobrazu kulturowego miasta i ich promocji powinny być prowadzone w sposób uważny/zaplanowany i kontrolowany, przy udziale odpowiednich specjalistów. W przeciwnym razie poprawne spożytkowanie szans może zostać zagrożone poprzez pomniejszenie bądź zatarcie wartości kulturowych, np. w wyniku realizacji nowego budownictwa mieszkalnego czy rekreacyjnego, czy też błędnie prowadzonych inwestycji remontowych.

7. Założenia programowe

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Wisły jest:

Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz ich ochrona i rewaloryzacja realizowana zarówno przez Miasto Wisła jak i przez prywatnych właścicieli obiektów w celu zachowania ładu przestrzennego oraz rozwoju turystyki i szeroko rozumianej gospodarki, co w konsekwencji zaowocuje utrwaleniem poczucia tożsamości społeczności lokalnej.

Poniżej zamieszczono zestawienie priorytetów, kierunków działań i zadań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Wisły

Priorytety są wobec siebie równoważne, co oznacza że poszczególne zadania w ramach różnych priorytetów można realizować równolegle. Poszczególne zadania w ramach danych kierunków działań powinny być realizowane w kolejności, która przyniesie jak najlepsze efekty. Określenie takiej kolejności wiąże się z wieloma zmiennymi czynnikami takimi jak; zasoby kadrowe, zasoby finansowe, nastroje społeczne, polityka gospodarcza itd.

Priorytety tematyczne:

- Priorytet I: Ochrona, opieka i wyeksponowanie obiektów zabytkowych oraz walorów krajobrazu kulturowego gminy,
- Priorytet II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego,
- Priorytet III: Edukacja i szerzenie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym,
- Priorytet IV: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Skołyszyn.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

PRIORYTET I: Ochrona, opieka i wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego	
A Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym	
Kierunki działań	Zadania
I. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	-Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty, -Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na ich odnowę, -Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych, -Stworzenie możliwości ulg podatkowych bądź zwolnień z podatku od nieruchomości dla właścicieli remontujących zewnętrzne elementy budynków zabytkowych, -Interwencja władz przy rażących naruszeniach prawa budowlanego głównie dotyczących rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów lub ich charakterystycznych elementów, -Kontrola stanu zachowania i zabezpieczenia obiektów zabytkowych, -Okresowa analiza sposobów wykorzystania i udostępniania zabytków.
II. Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami i ich otoczeniem.	-Prowadzenie przez Urząd Miasta bieżących działań mających na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektów wpisanych do rejestru zabytków, będących własnością Miasta Wisła, -Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością miasta, -Odpowiednie utrzymanie otoczenia zabytków, -Wypracowanie metod pozwalających na kontrolę nad umieszczaniem na obiektach zabytkowych nie wpisanych do rejestru tablic szyldów i reklam i dostosowanie ich do kompozycji architektonicznej i charakteru budynku, -Rewitalizacja zabytków usytuowanych w centrum miasta, -Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą.
III. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.	-Włączanie problemów ochrony zabytków do zadań strategicznych, wynikających z koncepcji i planów rozwoju gminy,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

	-Stworzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi, -Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną w planach zagospodarowania przestrzennego (przede wszystkim w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji), -Uaktualnienie stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, -Walka z samowolami budowlanymi, -Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych poszczególnych.
IV. Dbanie o stan i porządek przy starych cmentarzach z obszaru gminy.	-Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy cmentarzach (w szczególności nieczynnych), -Renowacja zabytkowych nagrobków, -Inwentaryzacja zabytkowych nagrobków.
B Wyeksponowanie zabytków i krajobrazu kulturowego	
I. Prezentacja zabytków i określenie ich miejsca w przestrzeni.	-Budowa, konserwacja i uaktualnienie tablic informacyjnych i planów miasta z oznaczonymi obiektami zabytkowymi, -Oznakowanie obiektów zabytkowych i obiektów mających wartość historyczną tablicami informacyjnymi.
II. Udostępnianie zabytków nieruchomych	-Stworzenie enklawy/skansenu budownictwa drewnianego, które zostałyby udostępnione turystom, -Przeprowadzenie spotkań z właścicielami obiektów zabytkowych w celu ustalenia możliwości i zasad ich udostępniania, -W miarę możliwości stałe bądź okresowe udostępnianie obiektów zabytkowych dla celów turystycznych i promocyjnych, -W miarę możliwości organizowanie imprez lokalnych w obiektach zabytkowych bądź ich otoczeniu.
III. Prezentacja zabytków po zmroku	-Wykonanie energooszczędnej iluminacji najciekawszych zabytków (m.in. wiaduktów kolejowych).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wista na lata 2017-2020

PRIORYTET II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
I. Promocja i popularyzacja zabytków nieruchomych.	-Publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych opisujących istniejące zabytki w mieście, -Opracowanie mapy zabytków miasta, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa, -Opracowanie informatora o zabytkach i obiektach posiadających wartość historyczną, -Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach.
II. Promocja i popularyzacja spuścizny historycznej i krajobrazu kulturowego.	-Wprowadzenie do kalendarza imprez kulturalnych przedsięwzięć związanych z promowaniem walorów historycznych miasta, -Wspieranie organizacji i stowarzyszeń w opracowaniu i publikowaniu materiałów dotyczących historii i zabytków, -Utworzenie systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego, -Dopracowanie szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.
III. Ułatwienie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.	-Aktualizacja i rozszerzenie informacji o obiektach zabytkowych na stronie internetowej Urzędu Miasta, -Publikacja artykułów o tematyce historii regionu na internetowej stronie miasta po uprzednim uzyskaniu zgody od autorów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

PRIORYTET III: Edukacja i szerzenie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	
Kierunki działań	Zadania
I. Szerzenie wiedzy, działania informacyjne.	-Udostępnianie zainteresowanym posiadanych informacji i dokumentacji historycznej bądź danych bibliograficznych, -Wypracowanie możliwości, publikacji krótkich artykułów o tematyce dziedzictwa kulturowego regionu na łamach popularnej regionalnej prasy codziennej
II. Szerzenie wiedzy, działania promocyjne	-Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa, -Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów (np. z historii regionu) i wystaw (w szczególności fotograficznych i malarskich), -Opracowanie cyklu szkoleń wraz z materiałem poglądowym skierowanego do mieszkańców i właścicieli obiektów zabytkowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, -Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie rozpowszechniania i ochrony kultury materialnej miasta (w tym projektów maturalnych, prac magisterskich i dyplomowych).
III. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.	-Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego miasta, -Włączenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach, -Zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek po najciekawszych i najważniejszych miejscach w mieście oraz przedstawienie dzieciom i młodzieży jak największej liczby obiektów zabytkowych, -Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

PRIORYTET IV: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
I. Monitoring zasobów, systematyczna aktualizacja i uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków.	-Rozpoznawanie i wprowadzenie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, -Uzupełnienie kart adresowych zabytków w gminnej ewidencji o uzyskane dane na temat remontów i przebudów, -Wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obiektów wyłonionych w oparciu o debatę władz miasta z UOZ, -Stworzenie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i aktualizacja Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego – wykreślenie obiektów nieistniejących i dodanie zabytków wpisanych do gminnej ewidencji.
II. Gromadzenie informacji i materiałów o przeszłości miasta.	-Stworzenie ogólnodostępnego kanału zbierania informacji o zabytkach znajdujących się w rękach prywatnych, -Gromadzenie materiałów archiwalnych (tj.: starych zdjęć, map itp.), -ilustrujących dawny obraz przestrzeni miasta.
III. Rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych.	-Finansowanie wykonania kart ewidencyjnych zabytków nieruchomych dla obiektów zagrożonych, -Prowadzenie, wspieranie i w miarę możliwości finansowanie działań dokumentujących dziedzictwo kulturowe (m.in.: badania archeologiczne, historyczne i archiwalne).

Wprowadzenie w życie gminnego programu opieki nad zabytkami wymaga zaangażowania władz gmin oraz pracowników samorządowych odpowiedzialnych za sprawy związane z ochroną i opieką nad zabytkami. Efektywnym rozwiązaniem jest powoływanie przy burmistrzu zespołu, którego członkowie byłiby konsultantami w trakcie realizacji założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Optymalny skład zespołu powinien zostać stworzony w oparciu o osoby:

- ✓ doświadczone w pozyskiwaniu środków z różnego rodzaju funduszy,
- ✓ mające styczność z kulturą i edukacją zwłaszcza w kręgach młodzieży,
- ✓ posiadające wiedzę z dziedziny historii regionu i architektury,
- ✓ osoby doświadczone w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami,

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- ✓ posiadające realną wiedzę o mieszkańcach gminy i łatwość nawiązywania kontaktów w celach służących aktualizacji GEZ i wdrażaniu GPOnZ głównie wśród właścicieli prywatnych.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem powołującym Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań podjętych przez strukturę gminy oraz (pośrednio) poprzez współpracę z podmiotami władającymi obiektami zabytkowymi. W kwestiach edukacyjnych i promocyjnych kluczową rolę będą odgrywać także mieszkańcy bezpośrednio nie związani z zabytkami i dziedzictwem kulturowym.

W odniesieniu do lokalnej społeczności pielęgnowanie tradycji zawartej w zabytkach ma ścisły związek z kształtowaniem poczucia własnej wartości. W odniesieniu do podmiotów gospodarczych dobra kultury jakimi są zabytki mają potencjalnie dużą wartość marketingową.

Zakłada się, że w realizacji powyżej zredagowanego gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną instrumenty prawne, finansowe i społeczne.

- Instrumenty finansowe:
 - ✓ Dotacje,
 - ✓ Subwencje,
 - ✓ Dofinansowania,
 - ✓ Nagrody,
 - ✓ Zachęty finansowe dla właścicieli obiektów zabytkowych,
 - ✓ Korzystanie z funduszy Unii Europejskiej.
- Instrumenty prawne:
 - ✓ Programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
 - ✓ Dokumenty wydawane przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
 - ✓ Uchwały właściwych terytorialnie samorządów odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni,
 - ✓ Uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających ustalenia dotyczące ochrony obiektów zabytkowych,
 - ✓ Wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

- Instrumenty społeczne:
 - ✓ Edukacja kulturowa,
 - ✓ Informacja,
 - ✓ Współpraca,
 - ✓ Współdziałanie z organizacjami społecznymi,
 - ✓ Działania służące tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
- Koordinacja:
 - ✓ Strategie rozwoju miasta,
 - ✓ Plany rozwoju lokalnego,
 - ✓ Programy prac konserwatorskich,
 - ✓ Programy ochrony środowiska,
 - ✓ Studia i analizy, koncepcje zrównoważonego rozwoju,
 - ✓ Plany rewitalizacji,
 - ✓ Współpraca z ośrodkami naukowymi.
- Instrumenty kontrolne:
 - ✓ Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków,
 - ✓ Monitorowanie stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o opiece nad zabytkami i ochronie zabytków nakłada na wójta obowiązek sporządzania sprawozdań z realizacji programu co 2 lata. Sprawozdanie jest następnie przedkładane Radzie Miasta. Winno zawierać informację o zmianach zachodzących w Gminnej Ewidencji Zabytków i Rejestrze Zabytków; ponadto dane o podejmowanych działaniach na rzecz opieki nad zabytkami a także o postulatach mieszkańców i właścicieli obiektów dotyczących ochrony obiektów zabytkowych i dziedzictwa kulturowego.

Proponowane wskaźniki:

- ✓ liczba działań, projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- ✓ liczba obiektów poddanych pracom rewaloryzacyjnym, konserwatorskim,
- ✓ liczba działań, projektów związanych z edukacją kulturową,
- ✓ liczba działań, projektów związanych z promocją obiektów zabytkowych,
- ✓ liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- ✓ liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych,
- ✓ liczba utworzonych/zmodernizowanych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych,
- ✓ liczba wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników),
- ✓ liczba utworzonych/zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- ✓ zmiany ilości obiektów zabytkowych (rozbiórki, renowacje, kolejne wpisy do GEZ),
- ✓ poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- ✓ poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- ✓ zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m. in. z następujących źródeł:

- ✓ Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez Ministra Właściwego ds. Kultury,
- ✓ Programy Operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- ✓ Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- ✓ Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- ✓ Dotacje wojewódzkie ,
- ✓ Dotacje powiatowe,
- ✓ Dotacje gminne,
- ✓ Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji – Fundusz Kościelny,
- ✓ Śląski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020,
- ✓ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (2014-2020).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Wisła na lata 2017-2020

Arkadia Firma Archeologiczna

Arkadia

Katarzyna Anna Oleszek

ul. Sympatyczna 18/29

35-314 Rzeszów

NIP: 948-231-01-80

tel: 662 152 589

www.archeologia-arkadia.pl**OFERTA**

nadzory i badania archeologiczne

poprzedzające inwestycje, ratownicze, rozpoznawcze i weryfikacyjne

dokumentacja zabytków ruchomych i nieruchomych

opracowania wyników badań

gminne programy ochrony zabytków

www.archeologia-arkadia.pl